

2640.

~~6023~~

Wöitlus.
J. Galsworthy

Eestirahwa Museumile

Wanemuise
näitelawa
+ TARTUS. +

Am 22/26

Wanemuise
näitelawa
+ TARTUS. +

W Õ I T L U S .
=====

Näitemäng 3 waatuses.
John Galsworthy.

Tõlkinud: M.Kurs=Olesk.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiiviraamatukogu

45405

Wanemuise näitelawa

Januari kuul 1917.

Osalised:

John Anthony, Trenartha tinutatud raudpleki
wabriku nõukogu esimees.

Edgar Anthony, tema poeg }
Frederic H. Wilder } wabriku nõukogu
William Scantlebury } liikmed.
Oliver Wanklin }

Henry Tench, wabriku kirjatoimetaja.

Francis Underwood, C. E., wabriku asjaajaja.

Simon Harness, ametiühisuse ametnik.

David Roberts)

James Green)

John Bulgin) tööliste toimekond.
Henry Thomas)
George Rons)

Henry Rons)

Lewis)

Age)

Evans)

Üks sepp)

Davies)

Üks punase juuksega noormees)

Brown)

Fros: John Anthony teener.

Enid Underwood, Francis Underwood'i naene,
John Anthony tütar.

Annie Roberts, David Roberts'i naene.

Madge Thomas, Henry Thomas'i tütar.

Emand Rons, George ja Henry Rons'i ema.

Emand Bulgin, John Bulgin'i naene.

Emand Yee, tööliste naene.

Underwood'ide toatüdruk.

Jan, Madge'i wend, kümneaastane poiss.

Mulk streikijaid töölisi.

Esimene waatus: söögituba asjaajaja majas.

Teine waatus: esimene etteaste: köök Roberts'i

majakeses wabriku lähedal.

Teine etteaste: waba koht väljaspool wabrikut.

Kolmas waatus: saal asjaajaja majas.

Tükk mängib seitsemendamaal weebruaril lõu-

na ja kella kuue wahel päälelõunat, Trenartha

tinutatud pleki wabriku juures, Inglisemaa ja

Wales'i piiri pääl, kus talw läbi streik oli

kestnud.

Esimene waatus.

On lõunaaeg. Underwood'ide söögitoas põleb hele tuli. Uhel pool kaminat on kahepoolega uks, mis saali wiib, teisel pool uks, mis eeskotta wiib. Toa keskpaigal on pikk ilma kateta söögilaud, koosolekulauaks määratud. Laua otsas, esimehe istmel istub John Anthony; wana mees, suur tugew, puhtaks aetud näoga, väga wärske näo jumi, paksu walge juukse ja paksume tumedate silmakulmudega. Tema liigutused on kaunis aeglased ja nõrgad, aga tema silmad on väga elawad. Tema kõrwal seisab klaas wett. Tema paremal pool istub tema poeg Edgar, toalise wäljanägemisega kolmekünneaastane mees, ajalehte lugedes. Selle kõrwal Wanklin, etteulatawate silmakulmude ja hõbe-wiirulise heleda juuksega mees, kes wäärt-paberite üle kumardab. Tench, kirjatoimetaja, lühikene ja kaunis alandlik närwiline, põsehagemega mees, seisab ja aitab teda. Wanklin'i paremal pool istub Underwood, asjaajaja, rahuline mees, pika, kange lõualuu ja kindla pilguga silmadega. Selg tule wastu on Scantlebury, väga kõrge kaswuga, kahwatu, unine mees, halli juuksega, kaunis palja pääga. Tema ja esimehe wahel on kaks tühja tooli.

Wilder. (Kõhn, surnukahwatu, kaebaw, alla ripuwate hallide wurrudega, seisab tule ees). Ma ütlen, see kuradi tuli! Kas woiksin ma üht kaminawarju saada, Tench?

Scantlebury. Kaminawarju, oho!

Tench. Muidugi, härra Wilder. (Waatab Underwood'i otsa). See tähendab - wahest on asjaajaja - wahest on härra Underwood -

Scantlebury. Need Teie kaminad Underwood - Underwood. (Paberite uurimisest ärgates).

Kaminawarju? Ja muidugi! Kahetsen väga, (Läheb kerge naeratusega ukse juurde).

Praegusel ajal ei ole meie siin pool just mitte kaebtustega üleliigse tule pärast harjunud. (Ta räägib nagu hoiaks

ta piipu hammaste wahel, aeglaselt, ironi-
liselt).

Wilder (haawatud häälel). Teie arwate töölisi.
Hm!

(Underwood läheb wälja).

Scantl. Waesed kuradiid!

Wilder. On nende eneste süü, Scantlebury.

Edgar (oma ajalehte teiste poole ulatades).

Suu häda walitseb nende keskel, "Trenartha Teataja" sonumete järele.

Wilder. Oh, see räbal! Andke ta Wanklinile. On tema käremeelsete waadete kohane. Ma arwan, nad kutsuwad meid peletisteks. Selle sonniku wäljaandja tuleks maha lasta.

Edgar (lugedes). "Kui auulikud nõuukogu harrad, kes Trenartha tinutatud pleki wabrikut oma leentoolidelt Londonis juhiwad, waewaks wotaksiwad ise oma silnaga neid olusid waatama tulla, mis selle streigi aegu nende tööliste keskel walitsewad - -"

Wilder. Noh, meie oleme tulnud.

Edgar (jatkates). "Meie ei suuda uskuda, et isegi nende talle südamed liigutamata jääksiwad."

(Wanklin wõtab lehe ta käest ära).

Wilder. Häbemata inimene! Ma mäletan meest, kui tal pääle oma nime pennigi ei olnud; wäikene tattnina, kes sel teel edasi on jõudnud, et ta igiühthe näruks soimab, kes teistsugusel arwamisel on kui tema.

(Anthony ütleb midagi, mis kuulda ei ole)

Wilder. Mis Teie isa ütleb?

Edgar. Ta ütleb "Pada soimab katalt".

Wilder. Hm! (Istub Scantlebury kõrwale maha).

Scantl. (Oma poski täis puhudes). Ma lähen keema, kui ma kaminawarju ei saa.

(Underwood ja Enid astuwad ühe kaminawarjuga sisse, mida nad tule ette seewad. Enid on kõrge kaswuga, tal on wäikene kindel nägu ja ta on kakskümmend kaheksa aastat wana).

Enid. Pane ta lähemale, Frank. On sellest küll, härra Wilder? See on kõige kõrgem, mis meil on.

Wilder. Tänan, suurepäraline.

Scantl. (ümberpöörates, monususe ohkega). Oh! Merci, Madame!

Enid. Kas Sa veel midagi muud soovid, isa? (Anthony raputab pead). Edgar - midagi?

Edgar. Sa võiks mulle üks uus sulg anda, kallike.

Enid. Sää! härra Scantlebury juures on mõned.

Scantl. (Väikest sulekasti kätte ulatades).

Oo! Teie wend tarvitab seda sorti. Missuguseid asjaajaja tarvitab? (Ülisuure wiisakusega). Missuguseid Teie abikaasa tarvitab, proua Underwood?

Underw. Suleroogu.

Scantl. Lihtsat ane saadust. (Hoiab suleroosid püsti).

Underw. (kuiwalt). Tänan, kas võiksite mulle üht lubada. (Wotab ühe suleroo). Kuidas on lugu einega, Enid?

Enid (kahepoolega ukse juures seisma jäädes ja tagasi waadates). Meie wotame siin saalis einet, sellepärast ei ole Teil oma koosolekuga tarwis rutata.

(Wanklin ja Wilder kumardawad ja ta läheb wälja).

Scantl. (ärgates äkki). Oh! Eine! See wôöraste-maja - - kole! Kas Teie eila õhtu seda wärsket heeringat katsusite? Kõpsetatud rasw!

Wilder. Kaksteistkümmend läbi! Kas Teie ei hakkaks protokollil lugema, Tench?

Tench (waatab kas esimees nõuus on, loeb rutulise ja ühetoonilise häälega). "Nõukogu koosolekul, mida 31. jaanuaril Ühisuse kontoris Cannon Street'is Nr. 512

E. C. ärareeti, oliwad koos - härra Anthony, esimees, härrad F. H. Wilder, William

Scantlebury, Oliver Wanklin, ja Edgar Anthony. Loeti ette asjaajaja kirjad 20,

23, 25, 28. jaanuarist, mis streigi kohta

Ühisuse wabrikus käisiwad. Loeti ette kiri härra Simon Harnessi poolt, Ametiühisuste keskühisusest, kes läbiraäkimist Nõukogu liikmetega nõuab. Loeti ette kiri tööliste toimekonna poolt, allakirjutanud David Roberts, James Green, John Bulgin, Henry Thomas, George Bons, kes nouupidamist Nõukogu liikmetega sooviwad; otsustati selleks erakorralist koosolekut seitsmendaks weebruariks asjaajaja majas kokku kutsuda et olukorda härra Simon Harness'i ja tööliste toimekonnaga koha pääl läbi harutada. Kinnitati allkirjadega kaksteistkümmend aktsiat, mis arennüüdud üheksale tunnistusale ja ühe lõpuarwe tunnistusele kirjutati alla ja panti pitsat pääle." (Ta lükkab raamatu esimehe poole).

Anthony (raske ohkega). Olete sellega nõuus, siis kirjutage alla. (Ta kirjutab alla, sulge waowaga wedades).

Wanklin. Missugune on siis ametiühisuse plaan, Tench? Nad ei ole oma lohet töölistega parandanud Misjaks on Harness'il seda läbiraäkimist tarwis?

Tench. Ma usun, mu härra, ta loodab, et meie kuidagiwiisi kokku lepime; täna päälelõunat peab ta koosolekut töölistega.

Wilder. Harness! Oo! Tema on üks nendest külma wawerelistest, selge päega poistest. Mina neid ei usalda. Ma ei ole kindel, kas meie mitte oma siiatulekuga wea ei teinud. Millal saawad töölistes siin olema?

Underw. Müüd igal ajal.

Wilder. Noh, kui meie walmis ei ole, peawad nad ootama - ei saa neile häda tegemakse tegas weidi oodata.

Scantl. (aeglasel toonil). Waesed kuradid! Lund sajab. Missugune ilm!

Underw. (täheendusrikkalt aeglaselt). See maja saab koige soojen koht olema, kus need tänawu talwel on olnud.

Wilder. Noh, ma loodan, et meie selle asja parajaks ajaks äralõpetame, et ma poole

seitsme rongi pääle pääsen. Ma pean oma naist homme Hispania maale saatma. (Loba toonil). Mu wanaisal oli aastal 69 streik omas wätrikus; just niisugune weebruar nagu praegune. Nad tahtsid teda maha lasta.

Wanklin. Mis? Sel südamlikul ajajärgul?

Wilder. Püha Georgiuse ninel, tööandjatel ei olnud siis ühtegi südamlikku ajajärku! Ta läks harilikult pistoliga taskus oma kontoris.

Scantl. (weidi hirmul). Kas tõesti?

Wilder (kindlalt). Loppes sellega, et ta ühte nende hulgast jalast laskis.

Scantl. (tahtmata katsub oma kintsu). Ei? Jumal hoidku!

Anthony (tõstab päewakorra paberi üles).

"Nouukogu streigi kohta käiw tegewus kaaluda." (Waikus).

Wilder. See porgu kolmenurgeline kahewõitlus - ametiühisus, töölisid ja meie.

Wanklin. Meil ei ole tarwis ametiühisust tähelepanna.

Wilder. Minu äranägemise järele olete alati sunnitud ametiühisust tähele panema, kurat wõtku neid? Kui ametiühisus töölistelt oma abi ära tahtis wõtta, nagu ta seda tegi, mispärast ta neid siis ülepää streikida lubasgi?

Edgar. Seda oleme kaksteistkümmend korda korranud.

Wilder. Noh, ma ei ole sellest kunagi aru saanud! See käib üle minu mõistuse. Nad seletawad, et masinistide ja sulatusahju meeste nõudmised liialdatud on - seda nad ka on - aga sellest ei ole küllalt, et ametiühisust oma abi ärawõtta lasta. Mis selle taga on?

Underw. Hirm streikide eest Harper'i ja Tinewell'i juures.

Wilder (wõidurõõmsalt). Hirm teiste streikide eest - waadake, see on põhjus!

Mispärast ei wõinud seda meile mitte
ennem ütelda?

Underw. Teile üteldi.

Tench. Teile puudusite sel päewal Nõuukogu
koosolekul, mu härra.

Scantl. Töölised oleks pidanud aru saama, et
neil ühtegi lootust ei ole, kui ameti-
ühisus neid maha jättis. See on hullu-
meelsus.

Underw. Roberts'i tegu.

Wilder. See on just meie õnn, et töölised
omale Roberts'i taolise määratsewa tuli-
pää juhatajaks leidsiwad. (Waikus).

Wanklin (Anthony otsa waadates). Noh?

Wilder (kärarikalt wahalet rääkides). See on
täieline segadus. Mulle ei meeldi meie
seisukord; mulle ta ei meeldi; ma olen
seda juba ammu ütelnud. (Wanklin'i otsa
waadates). Kui Wanklin ja mina enne
joulü siia tulime, paistis, nagu peaks
töölised kokku langema. See oli ka Teile
arwamine, Underwood.

Underw. Jah.

Wilder. Noh, nad ei ole kokku langenud! Sääl
ta nüüd on, lugu läheb taga hullemaks -
meie kaotame oma tellijad - aktsiad
langewad!

Scantl. (pääd raputades). Mm! Mm!

Wanklin. Kui suur on selle streigi läbi
saadud kahju, Tench?

Tench. Üle wiiekümnetuhande, mu härra!

Scantl. (murelikult). Mis Teile ütlete!

Wilder. Ilmasgi ei saa meie seda tagasi.

Tench. Ei, mu härra.

Wilder. Kes oleks arwanud, et töölised lõpu-
ni sedawiisi kindlaks jääda tahawad -
keegi ei tähendanud selle pääle. (Waatab
pahaselt Tench'i otsa).

Scantl. (pääd raputades). Ma ei ole kunagi
woitlust sallinud - ei saa teda ka
kunagi sallima.

Anthony. Mitte alla anda!

(Kõik waatawad talle otsa).

Wilder. Kes tahab alla anda? (Anthony waatab talle otsa). Mina - mina tahan moistlikult talitada. Kui töölised detsembri kuul Roberts' i Nõukogu juurde saatsid - siis oli aeg. Meie oleksime pidanud tema tahtmist täitma, selle asemel oli esimees - (lööb oma silmad Anthony pilgu ees maha) hm - käratasime tema pääle. Meie oleksime neid natukese mõõduka oleku abil sel korral tööle saanud.

Anthony. Uhtegi kokkulepet!

Wilder. Sääl ta on! See streik on nüüd juba oktobri kuust saadik kestnud ja nii palju kui mina aru saan, võib ta veel kuus kuud kesta. Ilus segadus saab meil selle ajani olema. Ainukene troost on, et töölistel veel pahem on!

Edgar (Underwood ile). Missuguses olukorras on nad toepoolsest Frank?

Underw. (rõhuga). Kole das!

Wilder. Noh, kes oleks ilma pääl küll uskunud, et nemad sedawiisi ilma toetuseta kindlaks jääksivad!

Underw. Need kes neid tunnewad.

Wilder. Ma tõendan, et keegi neid tunda ei voi! Ja kuidas on lugu tinaga? Hind tõuseb iga päew. Kui meil asi käima saab, oleme sunnitud oma tellitud tööde juures materjali kõige kõrgemate turuhindadega ära tarvitama.

Wanklin. Mis Teie selle kohta ütlete, esimees?

Anthony. Ei ole midagi parata!

Wilder. Taewas teab, mis ajani ei saa diwendendis makstama!

Scantl. (rõhuga). Meie peaksime aktsiate omanikkude pääle mõtlema. (Kohmakalt ümberpoorates). Ma ütlen, esimees, meie peaksime aktsiate omanikkude pääle mõtlema. (Anthony pomiseb).

Scantl. Mis on?

Tench. Esimees ütleb, et tema Teie pääle mõtleb, mu härra.

Scantl. (Tarretanud olekusse tagasi lange-
des). Ropplane!

Wilder. See ei ole enam nali. Mul ei ole
himu aastate jooksul ilma diwidendita
jääda, kui ka esimees sellega lepib. Meie
ei wõi enam edasi ühisuse hää käekäigu-
ga mängida.

Edgar (kaunis häbelikult). Minu arwates
peaksime meie töölisi silmas pidama.
(Kõik pääle Anthony liiguwad rahu-
tult oma toolide pääl).

Scantl. (ohates). Meie ei tohi oma isikliste
tundmuste pääle mõtelda, noormees. See ei
lähe sugugi.

Edgar (pilkawalt). Ma ei mõtle meie tundmus-
te pääle, waid töoliste tundmuste pääle.

Wilder. Mis sellesse puutub - meie olene
ärimehed.

Wanklin. Selles just seisabgi see wäikene
raskus.

Edgar. Ei ole ühtegi tarwidust asju kõike
seda kannatamist nähes nii kaugele
ajada - see on - see on halastamata.

(Keegi ei räägi, nagu oleks Edgar
midagi paljastanud, mille olemasole-
mist üksigi mees, kes oma enesest
lugupidamist õigesti hindab, makswaks
tunnistada ei wõi).

Wanklin (pilkawa naeratusega). Ma kardan,
meie ei tohi oma asjaajamist niisuguste
uhkuseasjade pääle, nagu tundmused, põh-
jendada.

Edgar. Ma wiikan sarnast olukorda.

Anthony. Meie seda tüli ei otsinud.

Edgar. Ma tean seda, mu härra, aga kindlasti
oleme kaugele küllalt läinud.

Anthony. Ei. (Kõik waatawad üksteisele otsa).

Wanklin. Asjata toredus mahaarwatud, esimees,
peame meie vaatama, mis meie teeme.

Anthony. Andke töolistele üks kord järele
ja sel ei saa enam lõppu olema.

Wanklin. Ma olen täitsa nõuus, aga - (Anthony
rapatab pääd) Teie teete sellest sügawa

põhjusmõtte küsimuse? (Anthony nokutab jaatawalt pääga). Jällegi uhkuseasi, esimees! Aktsiad on allapoole nimehinda langenud.

Wilder. Jah, ja nad langewad pooleni kui meie järgmisel tähtajal diividendist ilma jääme.

Scantl. (hirmunult). No, noh, nii halb see lugu ei ole.

Wilder (mõrudalt). Küll Teie näete! (Kaela wälja sirutades, et Anthony sõnadest aru saada) Ma ei saanud aru - -

Tench (wiivitades). Esimees ütleb, mu härra, "Fais que - que - dohra - -"

Edgar (terawalt). Minu isa ütleb: "Täidame oma kohust - ja anname asjadele mahti arenda."

Wilder. Ja - ah!

Scantl. (käsa ülesse wisates). Esimees on külmawereline nottetark - ma olen alati ütelnud, et esimees külmawereline mõtetark on.

Wilder. Palju hääd saab see neile tegema.

Wanklin (mahedalt). Tõsiselt, esimees, kas tahate laewa oma all hukka minna lasta ühe - põhjusmõtte pärast?

Anthony. Ta ei lähe hukka.

Scantl. (hirmuga). Nii kaua, ma loodan, mitte, kui mina Nouukogus olen.

Anthony (silmi pilgutades). Parem lahkuge, Scantlebury.

Scantl. Missugune mees!

Anthony. Ma olen alati nende wastu wõidelnud ja ma ei ole weel kunagi lüüa saanud.

Wanklin. Teoretiliselt oleme Teiega nõus, esimees. Aga meie ei ole mitte kõik raudast walatud.

Anthony. Meil on ainult tarwis oma nõudmiste juurde kindlaks jääda.

Wilder (püsti tõustes ja tule juurde minnes). Ja nii ruttu kui võimalik porgusse sõita!

Anthony. Parem porgusse sõita kui järele anda!

Wilder(äritatult). See wõib Teile sünnis olla, mu härra, aga mitte minule ega kellegi teisele, na arwan.

(Anthony waatab temale näkku -waikus).

Edgar. Ma ei saa aru, kuidas meie sellest mööda pääsime, et see tööliste naestele ja perekondadele näljasurma tähendab, kui meie niiwiisi edasi talitame.

(Wilder pöörab järsku tule poole ja Scantlebury tostab kätt, et seda motet eemale lükata).

Wanklin. Ma kardan uuesti, et see weidi sentimentalselt kõlab.

Edgar. Teie arwate, et ärimehi auususest wabastatakse?

Wilder. Keegi ei kahetse töölisi rohkem kui mina, aga kui nemad (wastu kintsu lüües) niisugused lollpääd olla tahawad, siis ei ole meil midagi sellega tegemist; meil on sellest täitsa küllalt, meie eneste ja aktsiate omanikkude pääle mõtelda.

Edgar(äritatult). See ei tapa weel aktsiate omanikka kui nad paarist diwidendist ilma jääwad; ma ei suuda aru saada, et see küllalt põhjust annaks ennast lööduks tunnistada.

Scantl. (tõsise pahameelega). Teie räägite wäga kergelt oma diwidendidest, noor- mees; ma ei tea, kuidas meie seisukord on.

Wilder. On ainult üks õige tee asja pääle waadata. Meie ei wõi ennast enam edasi selle streigi läbi häwitada.

Anthony. Mitte kartlikult järele anda!

Scantl. (meeleäraheitliku liigutusega). Waadake teda!

Anthony lasab oma toolis selili. Nad waatawad temale otsa).

Wilder(oma istme juurde tagasi pöörates).

Noh, kõik, mis ma ütelda woin, on järgmine: kui see esimene arwamine on, siis ei tea ma, mis jaoks meie siia tulime.

Anthony. Et meestele ütelda, et meil midagi

nende jaoks ei ole - - (Wihase mõrudusega). Nad ei taha seda uskuda, enne kui nad seda lihtsas Inglise keeles kuulevad.

Wilder. Hm! Ma ei imestaks põrmugi, kui see Roberts'i elajas meid karwapäält selle sama mõttega siia kutsus. Ma wihkan töölist, kellel midagi kaewata on.

Edgar (haawatult). Meie ei maksnud temale küllalt tema ülesleiduse eest. Ma tõendasin seda tel korral alati.

Wilder. Meie maksime temale wiissada naeka ja pääle selle weel kakssada naela eratasu kolm aastat edasi. Kas see mitte küllalt ei ole! Mis tema siis õige tahab, jumal tule appi?

Tench (kaebawalt). Ühisus olewat tema pääajust sadasid tuhandeid kasu saanud, temale aga ainult seitsesada maksnud - seda toonitab ta alati, mu härra.

Wilder. See nees on päris eht ässitaja! Waadake, na wihkan ametiühisusi. Aga kuna meil nüüd Harness siin käepärast on, jätane tema hooleks terwet asja korraldada.

Anthony. Ei!

(Nad waatawad temale uuesti otsa).

Underw. Roberts ei saa töölistele lubama sellega nõuus olla.

Scantl. Märatseja! Märatseja!

Wilder (Anthony otsa waadates). Ja mitte ainukene märatseja!

(Frost astub eeskojast sisse).

Frost (Anthony'le). Armuline härra, härra Harness ametiühisusest ootab Töölised on ka siin, armuline härra.

(Anthony nokutab pääga. Underwood lähed ukse juurde, tuleb Harness iga tagasi. Kahwatu, puhtaks aetud näoga mees auku wajunud poskede, elawate silmade ja pika kohetu näoga. Frost on ära läinud).

Underw. (Tench'i istme pääle näidates). Olge hää, istuge esimehe korwale, Harness?

(Harness'i ilmumise juures on nõuukogu liikmed ennast nagu kokku tommanud ja ennast weidi tema poole pööranud, nagu loomad koera poole).

Harness (terawat pilku ringi heites ja kumardades). Täna. (Istub maha - räägib kergelt läbi nina). Noh, mu härrad, ma loodan, et meie lõpuks ometi asju ajama hakkame.

Wilder. See ripub sellest ära, Harness, mida Teie asjaajamiseks nimetate. Mispärast ei lase Teie töölisi sisse tulla?

Harness (pilkawalt). Töölistel on kaugelt suurem õigus kui Teil. Küsimus seisab meie arwates selles, kas meie neid mitte uuesti ei pea toetama hakkama. (Ta ei pane kedagi pääle Anthony tähele, kelle poole ta rääkides pöörab).

Anthony. Toetage neid kui tahate; meie wõtame väljaspoolt ametiühisusi wabaid töölisi teenistusesse ja sellega on asjal lõpp.

Harness. See ei lähe, härra Anthony. Teie ei saa wabaid töölisi ja seda Teie teate.

Anthony. Seda meie näeme.

Harness. Ma olen Teie vastu päris otsekohene. Meie olime sunnitud Teie töölistele oma toetust keelama, sest et mõned nende nõudmiste hulgast igalpool makswatest hindadest üle käiwad. Ma loodan, et ma neid täna nii kaugele saan, neid nõudmisi tagasi wõtta: kui nad seda teewad, lubage, mu härrad, et ma Teile seda otsekohe ütlen, siis oleme neile jalanaid jälle seljatoeks. Ma näeksin küll häameelega, et midagi kindlaks tehtaks, enne kui ma täna õhtu tagasi soidan. Kas ei wõi meie sellele wanamoodu sõjapidamisewiisile lõppu teha? Mis kasu Teil sellest on? Mispärast ei tunnista Teie juba korra makswaks, et need inimesed, niisanasugused on nagu Teiegi, ja et nad nõuawad, mis nendele hää on, just nii nagu Teie nõuate, mis Teile hää on - (mõrudalt) Teie automobilisid, ja shampan-

jerit ja kaheksakäigulisi lõunasöökisid.
Anthony. Kui töölistel tööle asuksivad, kat-
 suksime meie midagi nende hääks teha.

Harness (pilkawalt). Kas see ka Teie arwamine
 on mu härra - ja Teie oma - ja Teie oma?
 (Nõuukogu liikmed ei wasta). Noh, na woin
 ainult ütelda: see on teataw kõrge ja
 wägew aristokratiline kõnelemisewiis, mil-
 lest meie minu arwates lahti oleme saa-
 nud - nähtawasti olen ma eksinud.

Anthony. See on see kõnelemisewiis, mida töö-
 listel tarwitawad. Ei jää muud üle kui
 waadata, kes kõige kauemini wastu suudab
 pidada - nemad ilma meieta, ehk meie ilma
 nendeta.

Harness. Ma imestan, mu härrad, et Teie kui
 ärimehed seda jõuraiskamist ei hääbene.
 Teie teate ju, millega see kõik lõpeb.

Anthony. Millega?

Harness. Kokkuleppega - sellega lõpeb alati.

Scantl. Kas ei saa Teie töölistele selgeks
 teha, et nende huwid needsamad on, kui
 meie omad?

Harness (ümberpoorates, pilkawalt). Ma wõiksin
 nendele seda selgeks teha, mu härra, kui
 see nii oleks.

Wilder. Kuulge, Harness, Teie olete tark mees,
 Teie ei usu koike seda sotsialistlist
 komukellamist, mida meie päewil tehtakse.
 Ühtegi tolist wahet ei ole nende ja meie
 huwide wahel.

Harness. Tahaksin Teile hää meelega ainult
 ühte wäga lihtsat wäikest küsimust ette
 panna. Kas tahaksite Teie oma töölistele
 ainustgi pennit rohkem maksta, kui mis
 nemad Teid sunniwad nendete maksma?

(Wilder waikib).

Wanklin (waele rääkides). Ma arwasin aland-
 likult, et see kaubanduse A B D on, mitte
 rohkem maksta, kui tarwilik on.

Harness (pilkawalt). Jah, see näitab kauban-
 duse A B D olewat, mu härra, ja kaubanduse
 A B D seisab Teie ja tööliste huwide

wahel.

Scantl. (sosistades). Meie peaksime kuidagi wiisi asjaga joonde saama.

Harness (kuiwalt). Mu härrad, pean ma siis sellest nii aru saama, et Teie nõuukogu mitte sugugi järele anda ei taha?

(Wanklin ja Wilder kumardawad ette poole, nagu tahaksiwad nad rääkida, kuid peatawad).

Anthony (pääga nokutades). Ei, mitte sugugi.

(Wanklin ja Wilder kumardawad uuesti ettepoole ja Scantlebury kohatab ootamatalt).

Harness. Ma usun, Teie tahtsite parajasti midagi ütelda?

(Aga Scantlebury ei ütle midagi).

Edgar (läkki üles waadates). Meie kahjatsene tooliste seisukorda.

Harness (jäakülmalt). Toolised ei saa Teie kaastundmust tarwitada, mu härra. Mis need nõuawad on õigus.

Anthony. Olgu siis need õiglased.

Harness. Sõna "õiglase" asemel pange "alandlik", härra Anthony. Mis jaoks peaksiwad nad alandlikud olema? Kas ei ole nad niisama hästi inimesed kui Teiegi, mahaarwatud see, et neil juhusliselt raha ei ole?

Anthony. Lori!

Harness. Noh, ma olen wiis aastat Amerikas olnud. See annab inimese waadetele wärwi.

Scantl. (äkki, nagu tahaks ta oma pooleli jäänud kohatuse eest kätte maksta). Lase ne mehed sisse tulla ja kuuleme, mis nendel ütelda on!

(Anthony nokutab pääga ja Underwood läheb läbi ühepoolega ukse wälja).

Harness (kuiwalt). Mu härrad, kuna minul täna päälelounat toolistega läbirääkinine saab olema, paluksin ma Teid oma lõpuotust edasilükata, kuni see mööda on.

(Anthony nokutab uuesti pääga, tõstab klaasi üles ja joob).

(Underwood tuleb uuesti sisse, tema

järele Roberts, Green, Bulgin, Thomas, Rons. Nad ilnuwad reas, kübarad pääs ja seisawad waikides reas. Roberts on kõhn, keskmise kaswuga, kergelt küüru hoides. Tal on waikene sassis, pruunikas-hall habē, mis wälja näeb nagu oleks teda rotid kohati äranarinud, wurrud kõrge posenukid, auku wajunud posed, waikesed tulised silmad. Ta kannab wana sinist raswanplekkidega serssi ülikonda ja pääs on tal wana pallimängija müts. Tema seisab tsimehele kõige lähemal. Green'il, tema kõrwal, on puhas, ärawaewatud nägu, waikese halli lõuahabeme ja allarippuwate wurrudega, raud prillid ja mahedad, otsekohese pilguga silmad. Ta kannab pääliskuube, mis wanadusest roheline on ja linast kraet. Tema kõrwal seisab Bulgin, kõrge kaswuga tugew mees tumedate wurrude ja suure suuga, kannab punast salli, wotab oma mütsi ühtelugu ühest käest teise. Tema järgmine on Thomas, wana mees hallide wurrude, täis habeme ja igasuguste tuulte mojul kowaks muutunud kondilise näoga, tema pääliskuub paljastab kõhna julget turja. Temast paremat kätt Rons, nende wiie hulgast kõige noorem, näeb nagu moni soldat wälja; temal on silmad, mis surmale otsa on waadanud.

Underw. (käega näidates). Siäl wastu seinä on paar tooli, Roberts; kas Teie ei tahaks neid lähemale tommata ja maha istuda?

Roberts. Tänan, härra Underwood, meie seisame - nouukogu ees. (Ta räägib hammustawa staccato häälega, r tähte käristades, a tähte nagu Italia keele a't wäljarääkides ja umbhäälikuid lühedalt ja elawalt). Kuidas Teie käsi käib härra Harness? Ei oleks arwanud et mul see lõbu on, Teid täwa enne päälelõunat näha.

Harness (kindlalt). Siis saame uuesti kokku, Roberts.

Roberts. Hääl meel seda kuulda; neil saab Teie jaoks mõned teated olena, mida oma rahwale wõite wiia.

Anthony. Mis töölistel tahawad?

Roberts (kibedalt). Wabandage, ma ei tabanud Esimehe tähendust täiesti.

Tench (Esimehe tooli tagast). Esimees soowib teada, mis töölistel ütelda on.

Roberts. Mis Nõukogul ütelda on, oleme kuulma tulnud. Nõukogu asi on kõige püält rääkida.

Anthony. Nõukogul ei ole midagi ütelda.

Roberts (tööliste rida mooda alla waadates). Sarnasel korral raiskame nõukoguliikmete aega. Koristame oma jalgu sellelt ilusalt waibalt. (Ta pöörab ümber, mehed liiguvad aeglaselt, nagu oleks nende pääle uimastawalt mõjutud)

Wanklin (nahedalt). Kuulge, Roberts, ega Teie meid seda pikka külma teekonda ometigi ainult selle löbu pärast ei lasknud teha, et seda üteldä.

Thomas (räägib nurrakut). Ei, armuline härra, ja mis ma ütlen on - -

Roberts (hannustawalt). Edasi, Henry Thomas, edasi. Teie oskate paremini nõukoguliikmetega rääkida kui mina. (Thomas waikib).

Tench. Esimees tahab ütelda Roberts, et töölistel need oliwad, kes nõuupidamist nõudsiwad, Nõukogu soowib kuulda saada, mis nendel ütelda on.

Roberts. Issand! Kui ma Teile kõike seda jutustana hakkaksin, mis neil ütelda on, siis ei jõuaks ma sellega täna lõpule. Ja oleks mõnigi, kes soowiks, et ta kunagi oma Londoni paleest ei oleks lahkunud.

Harness. Missugune on Teie ettepanek, mees? Olge mõistlik.

Roberts. Teie nõuate nõistlikku olekut, härra Harness? Laske täna päälelõunat enne koosolekut pilk ringi käia. (Ta waatab töölistele otsa, keegi ei tee häält). Teie saate nii mõndagi väga ilusat pilti

nägema.

Harness. Hää küll, mu sõber; Teie ei saa mind tagasi lükkama.

Roberts (töölistele). Meie ei saa härra Harness'i tagasi lükkama. Jooge natukene shampajerit lõunaks, härra Harness; see saab Teile tarwis minema, mu härra.

Harness. Kuulge, tulge asja juurde, mees!

Thomas. Mida meie nouame, waadake, see on ainult lihtsalt õigust.

Roberts (kihwtiselt). Õigust Londoni poolt? Millest sa räägid, Henry Thomas? Oled sa lolliks läinud? (Thomas vaikib). Meie teame väga hästi mis meie oleme - rahulolemata koerad - kes kunagi rahul ei ole. Mis Esimees mulle Londonis ütles? Et ma ei teadwat, millest ma räägin. Ma olewat loll harimata mees, kes midagi nende meeste tarwidustest ei teadwat, kelle eest ma rääkisin.

Edgar. Palun, jääge asja juurde.

Anthony (kätt püsti tõstes). Wõib ainult üks walitseja olla, Roberts.

Roberts. Jumala eest, siis oleme meie see.

(Waikus; Anthony ja Roberts waatawad üksisilmi üks teisele otsa).

Underw. Kui Teil Nõukoguliikmetele midagi ütelda ei ole, Roberts, wast lasete siis Green'il ehk Thomas'el meeste eest rääkida. (Green ja Thomas waatawad hirmunult Roberts'i otsa, siis üks teise otsa ja teiste meeste poole).

Green. (Inglane). Kui mind oleks kuulda wõetud, mu härrad - -

Thomas. Mis mul ütelda, on see, mis meil kõikidel ütelda on - -

Roberts. Räägi ise enese eest, Henry Thomas.

Scantl. (liigutusega, mis sügawat pahameelt awaldab). Laske waaseid mehi oma hinge oma omanduseks pidada.

Roberts. Ja muidugi, nad saawad oma hinge alles hoidma, sest Teie ei ole nendele mitte palju keha järele jätnud, härra

(hammustawa rõhuga, nagu oleks see sõna haavamine) Scantlebury! (Töölilistele). Noh, kas tahate Teie rääkida, woi pean ma Teie eest rääkima?

Rons (äkki). Räägi wälja, Roberts, ehk jäta see teiste hooleks.

Roberts (pilkawalt). Tänan, George Rons. (Ennast Anthony poole pöörates). Esimees ja Nouukoguliikmed on meid sellega auustanud, et nad Londonist lahkusiwad ja kõike seda teed tuliwad, et kuulda, mis neil ütelda on; ei oleks wiisakas, neid kauemini oodata lasta.

Wilder. Noh, jumalale tänu!

Roberts. Kõige Teie jumalakartuse pääle waatamata, härra Wilder, ei saa Teil julgust olema teda tänada, kui ma lõpetanud olen. Wõimalik, et Teie jumalal Londonis aega ei ole töölisi kuulata. Mulle jutustati, et ta rikas jumal on; aga kui ta kuulda wotab, mis ma temale jutustan, saab ta rohkem teadma, kui ta kunagi Kensingtonis teada sai.

Harness. Kuulge, Roberts, Teil on ise oma jumal. Pidage teiste inimeste jumalat kalliks.

Roberts. See on õige, mu härra. Meil siin on teistsugune jumal; ma kardan, et ta kaunis teistsugune on kui härra Wilder'i oma. Küsige Henry Thomas'e käest; tema saab Teile jutustama, kas tema jumal ja härra Wilder'i oma ühesugused on.
(Thomas tõstab oma kätt ja sirutab oma pääd ettepoole, nagu tahaks ta ette kuulutada).

Wanklin. Jumala pärast, Roberts, jääme asja juurde.

Roberts. Minu arwates oleme asja juures, härra Wanklin. Kui Teie Kapitali jumalat sundida saate läbi Too uulitsaid jalutama, ja tähele panema, mida ta näeb, siis olete targem mees, kui ma Teid peab, selle pääle waatamata, et Teie käreneelne olete.

Anthony. Tehke minuga tegemist, Roberts!
(Roberts waikib). Teie olete siin, et tööliste eest rääkida, nii nagu mina siin olen, et Nõukogu eest rääkida. (Ta vaatab aeglaselt ringi).

(Wilder, Wankiin ja Scantlebury teewad rahutuia liigutusi ja Edgar vaatab porandale. Kõrk naeratus ilmub Harnessi näole). Noh, mis siis on?

Roberts. Oige, mu härra! (Kõige selle ajal mis järgneb, vaatawad tema ja Anthony kindla pilguga üks teisele otsa. Töölised ja nõukoguliikmed avaldavad mitmel viisil allasurutud rahutust, nagu kuulaks nad sonu, mida nad ise rääkinud ei oleks).

Töölised ei woi omale seda löbu lubada et Londoni reisida; ja nemad ei ole mitte kindlad, et Teie seda usute, mis nemad must walge pääl ütlevad. Nad teawad, mis post tähendab (heidab rutulise pilgu Underwood'i ja Tench'i pääle) ja mis Nõukogu koosolekud tähendawad: "Asjaaja- ja poole pöördä - andku asjaajaja meile nõu tööliste seisukorra kohta. Kas woi- me neid weel natukene rohkem pigistada?"

Underw. (tasasel hääläl). Ära pane jalga taha, Roberts!

Roberts. Kas see on jala tahapanemine, härra Underwood? Töölised teawad seda. Kui ma Londonisse tulin, seletasin ma Teile seisukorra otsekoheselt ära. Ja mis sellest wälja tuli? Mulle üteldi, ma ei teadwat, millest ma räägin. Ma ei woi enesele seda löbu lubada selleks Londonisse sõita, et enesele seda uuesti ütelda lasta.

Anthony. Mis on Teil tööliste eest ütelda?

Roberts. Mul on seda ütelda - ja kõige päält, mis nende seisukorrasse puutub. Teil ei saa tarwis olema oma asjaajaja käest küsina minna. Teie ei saa neid enam rohkem pigistada. Iga mees meie hulgast on peaaegu nälga suremas.

(Töölaliste keskel tõuseb imestanud ühin. Roberts waatab ringi). Teie inestate, mis jaoks ma seda Teile ütlen? Igamehel meie hulgast on puudus. Meil ei voi käsi enam halvemini käia, kui ta meil need viimased nädalad on käinud. Teie ei pruugi arvata, et Teie meid ootamise läbi sunnite tööle tulema. Ennem meie sureme kõik nii palju kui meid on. Töölised saatsiwad Teie järele, et kord teada saada, kas Teie nende nõudmisi täita motlete. Ma näen paberilehte kirjatöimetaja käes. (Tench teeb närwilisi liigutusi). Ma usun, see ta on, härra Tench. Ta ei ole wäga suur.

Tench (pääga nokutades). Jah.

Roberts. Sellel paberil ei ole ainustgi kirjutatud lauset, ilma milleta meie läbi saaksime. (Liigutus töölaliste keskel Roberts poorab ägedalt nende poole). Kas ei ole see nõnda? (Mehed awaldawad wastu tahtmist oma nõuusolemist. Anthony wõtab paberi Tench'i käest ja laseb pilgu temast üle käia). Mitte ainukestgi lauset. Koik need nõudmised on õiglased. Meie ei ole mitte midagi küsinud, mis meil mitte õigust ei olnud küsida. Mis ma Londonis ütlesin, ütlesin ma nüüd ka; selle paberi tüki pääl ei seisa mitte midagi, mida õiglane mees ei küsiks ja mida õiglane mees ei annaks. (Wahoaeg).

Anthony. Selle paberi pääl ei ole mitte üht ainustgi nõudmist, mida meie täita tahame. (Lärmi wältusel, mis nende sõnadele järgneb, paneb Roberts nõuukoguliikmeid tähele, ja Anthony töölisi. Wilder tõuseb järsku püsti ja läheb tule juurde).

Roberts. On see Teie kindel arwamine?

Anthony. Jah.

(Wilder, tule ees, awaldab rõhuga

liigutuse läbi oma wastikut tundmust)

Roberts (seda tähele pannes, kuiwalt ja kowalt). Teie teate koige paremini, kas Ühisuse seisukord töölaliste seisukorrast

palju parem on. (Nõuukoguliikmete nägusid tähelepanelikult uurides). Teie teate koige paremini, kas Teie omale seda lõbu lubada woite wägiwaldsed olla - aga seda ma Teile ütlen: kui Teie arwate, et töö- lised koige wäiksepat tolli osagi taga- newad, siis teete koige suurema wea, mis Teie kunagi teinud olete. (Ta waatab üksisilmi Scantlebury otsa). Teie arwate, et meie ühel ilusal hommikul oma põlwele pääl Teie juurde tuleme, sest et ameti- ühisus neid ei toeta - seda suurem häbi temale. Sest et töölistel oma naeste ja laste pääle motelda tuleb, arwate Teie - et see ainult ühe ehk kahe nädala küsi- mus on - -

Anthony. Oleks parem, kui Teie selle üle nii palju oma pääd ei murraks, mida meie mõtleme.

Roberts. Ja nuidugi! Sellest ei ole meil suurt kasu! Seda tahan ma Teile ütelda, härra Anthony - Teie teate, mis Teie tä- hate! (Üksisilmi Anthonyle otsa waadates) Ma woin Teie pääle lootma jääda!

Anthony (oilkawalt). Ma olen Teile wäga tänulik!

Roberts. Ja mina tean, mis mina tahan. Ma üt- len Teile seda. Töölised saadawad oma naesed ja lapsed sinna, kus riik neid peab ülewal pidama: ja ennem surewad nad nälga kui et nad taganewad. Ma annan Teile nõuu, härra Anthony, ennast koige pahema wastu, mis Teie ühisusele juhtuda woib, ette valmistada. Meie ei ole nii rumalad, kui Teie ehk arwata woiksite. Meie tunneme, kust poolt tuul puhub. Teie seisukord ei ole kaugeitgi niisugune, nagu ta olla woiks - mitte põrmugi!

Anthony. Olge nõnda hää ja lubage meid ise oma seisukorra üle otsustada. Minge ta- gasi ja wõtke oma oneste seisukord uuesti kaalumise alla.

Roberts (ettepoole astudes). Härra Anthony,

Teie ei ole praegu enam noor mees; sest ajast pääle, kui ma midagi mäletama hakkasin, olete Teie iga töölise waenlane olnud, kes Teie wabrikusse tuli. Ma ei üt- le, et Teie alatu mees olete, ehk halasta- mata mees, aga iga üksiku sõna pääle, mis nemad oma saatuse kohta ütlesiwad, olete Teie wiltu waadanud. Weli korda olete Teie nende wastu woitnud. Ma olen Teid kuulnud ütlewad, et Teie woitlust armas- tate - pange mu sõnu tähele - Teie woit- lute wiimast woitlust, mis Teie elus weel woitlete - - (Tench puudutab Roberts'i käist).

Underw. Roberts! Roberts!

Roberts Roberts! Roberts! Ma ei pea oma arwa- mist Esimehele ütleva, aga Esimees woib mulle oma arwanist ütelda!

Wilder. Kuhu jouame kükl asjadega?

Anthony (moruda, wihase naeratusega Wilderi poole). Rääkige aga edasi, Roberts; ütlege, mis Teie tahate!

Roberts (lühikese waikimise järele). Mul ei ole midagi enam ütelda.

Anthony. Koosolek on kella wiieni edasilüka- tud.

Wanklin (tasasel häälel Underwood'ile). Seda- wiisi ei saa meie kunagi midagi korda säada.

Roberts (hannustawalt). Meie täname Esimeest ja noukoguliikmeid, et nad meid armuli- kult kuulda wõtsiwad. (Ta liigub ukse poole; töölistel asuwad kokkumult hunikus- se kokku; siis läheb Rons, pääd kuklasse wisates, Roberts'ist mööda wälja. Teised lähewad järele)

Roberts (käsi ukse küljes - tigidalt). Hääd päewa, mu härrad! (Ta läheb wälja).

Harness (pilkawalt) Scowin Teile onne selleks lepita waks waimuks, mida siin awaldati. Teie loaga, mu härrad, olen ma kell pool wiis uuesti Teie juures. Hääd hommikut! (Ta teeb kerge kumarduse, tema

silmad jäävad Anthony pääle peatama, kes tema pilku liigutamata tagasiannab ja läheb välja, temale läheb Underwood järele. Silmapilkne piinlik vaikus. Underwood ilmub uuesti ukse lävel).

Wilder (rõhuga vastikuse tundmusega). Noh!

(Kahepoolega ukseid awatakse).

Enid (lävel seistes). Mine on waimis.

Eggar (sammub järsku püüti tõustes, oma õest mööda välja).

Wilder. Tulete einet wõtma, Scantlebury?

Scantl. (raskelt ülestoustes). Seda ma arwan, seda ma arwan. See on ainukene asi, mida meie teha woime. (Nad lähewad läbi kahepoolega ukse välja).

Wanklin (tasasel häälel). Kas Teil tõepoolest nouu on, kuni lõpuni woidelda, esimees? (Anthony nokutab pääga).

Wanklin. Waadake ette! Päässi on, alati teada, kunas peatada.

(Anthony ei wasta).

Wanklin (wäga tosiselt). Sel teel waritseb hädaoht. Wanad trojalased oliwad lollid. Teie isa kõrwal, proua Underwood. (Läheb läbi kahepoolega ukse välja).

Enid. Ma tahan isaga rääkida, Frank.

(Underwood läheb Wanklin'i järele välja. Tench läheb Umberto laua, korraldab laialipillutud sulgi ja paberid).

Enid. Kas Sa ei tule, isakene?

(Anthony raputab pääd, Enid waatab tähendusrikkalt Tench'i otsa).

Enid. Kas Teie ei taha wähe einet wõtma minna, härra Tench?

Tench (paberid käes). Tänan, armuline proua, tänan! (Ta läheb aeglaselt ära, tagasi waadates).

Enid (uksi kinni pannes). Ma loodan tõesti, et asi joonde on säetud, isa!

Anthony. Ei!

Enid (wäga petetult). Oh! Teie ei ole midagi teinud?

(Anthony raputab pääd).

Enid. Frank ütleb, et nad tõepoolest kõik kokkuleppida tahavad, mahaarvatud see Roberts'i nimeline mees.

Anthony. Mina mitte.

Enid. Meil on niisugune hirmus seisukord. Kui Sina asjaajaja naine oleksid ja siin elaksid ja koike seda näeksid. Sa ei suuda enesele seda ottekujutada, isake!

Anthony. Kas tõesti?

Enid. Meie näeme koike seda häda. Sa mäletad minu tüdrukut Annie't, kes Roberts'ile mehele läks? (Anthony nokutab peaga). See on nii vilets, ta süda on nõrk; sest saadik kui streik algas, ei ole ta isegi korralikku toitu saanud. Ma tean seda kui tööasja, isa.

Anthony. Anna temale, mis tal tarwis läheb, waene naene!

Enid. Roberts ei taha teda midagi meie käest wotta lasta.

Anthony (üksisilmi oma ette wahtides). Mina ei woi toeliste kangekaelsuse eest wastutada.

Enid. Nad kannatawad kõik. Isa! Tee sellele lõpp, minu pärast!

Anthony (terawa pilguga tema pääle). Sa ei saa aru, mu kallis.

Enid. Kui mina kouukogus oleksin, mina teeksin midagi.

Anthony. Mis Sa teeksid?

Enid. See on selle pärast, et Sina järelcandmist ei salli. See on nii - -

Anthony. Noh?

Enid. Nii asjata.

Anthony. Mis tead Sina sellest mis tarwilik on? Loe oma romanisid, mängi oma muusikat, aja oma juttusid, aga ära katse minule ütleva tulla, mis sarnase wõitluse põhja pääl on, nagu see on.

Enid. Ma elan siin ja näen seda.

Anthony. Mis Sa omale ettekujutad, mis seisab Sinu ja Sinu klassi ja nende meeste wahel, keda Sa nii kahetsed?

Enid (külmalt). Ma ei tea, mis Sa ütelda tahad, isa.

Anthony. Paari aasta pärast oleks Sina ja Sinu lapsed sellesse seisukorda alla langenud, milles nemand on, kui neid ei oleks, kellel silmad on asju nii näha nagu on ja selgroogu, et ise oma eest seista.

Enid. Sa ei tea missugusest seisukorras need inimesed on.

Anthony. Ma tean seda küllalt hästi.

Enid. Sa ei tea seda, isa; kui Sa seda teaksid, Sa ei - -

Anthony. Sina oled see, kes seisukorra lihtsaid toeasju ei tunne. Mis laadi kaastundmust arwad Sa, et Sa tunda saaks, kui mitte keegi Sinu ja tööliste alatiste nõudmiste vahel ei seisaks? Seda laadi kaastundmust - (ta paneb käe kaela külge ja pigistab teda kokku). Koige päält kaaksiwad Su tundmused, mu kallid, siis Su kulturaomandused ja Su elulähedus need kaaksiwad koige selle aja jooksul!

Enid. Ma ei usu klassiwahede sisse.

Anthony. Sa - ei - usu - klassi - wahede sisse?

Enid (külmalt). Ja ma ei tea, mis sellel selle küsimusega tegemist on.

Anthony. Saab üks ehk paar põlwe kestma, enne kui Teie sellest aru saate.

Enid. Jutt on ainult Sinust ja Roberts'ist, isa, ja Sa tead seda! (Anthony lükkab oma alumise huule ette) See saab Uhisust häwitama.

Anthony. Luba, et mina selle üle otsustan.

Enid (wihasel, haawatult). Ma ei taha juures seista ja waest Annie Roberts'ist sedawii- si kannatada lasta! Ja mõtle laste pääle, isa! Ma hoiatan Sind.

Anthony (wihase naeratusega). Mis on Sul nõuu teha?

Enid. See on minu asi. (Anthony waatab temale ainult otsa).

Enid (muutunud häälega, tema käist silitades).

Isa, Sa tead, Sa ei tohiks oma jõudu seda wiisi pingutada - Sa tead, mis Dr. Fischer ütles!

Anthony. Üksigi wana mees ei wõi omale seda lobu lubada, wana naeste juttu kuulata.

Enid. Aga Sa oled juba küllalt teinud, isegi kui see Sul tõesti niisugune põhjusmõteline asi on.

Anthony. Sa arvad?

Enid. Ära tee, isa! (Ta nägu tootab). Sa - Sa woiksid meie pääle motelda!

Anthony. Seda ma teen.

Enid. See saab Sind maha murdma.

Anthony (aeglaselt). Mu kallis, ma ei mõtlegi ennast armpükski kombel tagasi tõmata; selle pääle wõid Sa kindel olla.

(Tench paberitega astub uuesti sisse; ta heidab pilgu nende pääle, siis julgest wottes).

Tench. Jabandage, armuline proua, ma arwan, ma waatan parem järele, et need paberid onne korda on sätetud, kui ma oma einet wotan.

Enid (waatab, kannatanata pilgu järele).

Tench'i otsa oma isa pääle, poorab äkki ümber ja läheb saali).

Tench (Anthony'le paberid ja sulre kätte ulatades, wäga närwiliselt). Kas ei oleks Teile nii lahke, neid alla kirjutada, palun, mu härra.

(Anthony wotab sulle ja kirjutab alla).

Tench (tüki kuwatuspaberiga lügaril tooli taga seisstes, hakkab närwiliselt kõnelema). Ma wolgnen Teile oma seisukorra, mu härra.

Anthony. Noh?

Tench. Ma olen sunnitud kõike nägema, mis sünnib, mu härra, ma - ma ripun täiesti ühisuse küljest ära. Kui midagi temaga juhtuks, siis oleks see minu le hädasohtlik. (Anthony nokutab pääle). Ja nuidugi mõista oli minu naesel parajasti wäike - ne, ja selle pärast teeb see mind just nüüd kaheworra rahutuks. Ja hinnad on

meie pool tõesti koledasti madalad.
Anthony (vihase lobutundmusega). Mitte kole-
 damini kui minu pool ka.

Tench. Kas mitte, mu härra? (Wäga närwiliselt).
 Ma tean, Uhisus tähendab Teile palju, mu
 härra.

Anthony. Jah, mina asutasin teda.

Tench. Jah, mu härra. Kui streik edasi kestab,
 läheb asi väga tõsiseks. Ma usun, juhata-
 jad hakkavad sellest aru saama, mu härra.

Anthony (pilkawalt). Kas tõesti?

Tench. Ma tean, Teil on väga kanged waated, mu
 härra, ja Teile wiis on alati asjadele
 näkku waadata; aga ma ei usu, et nouukogu-
 liikmed seda nüüd hää meelega näewad,
 kus - kus nemad sellest aru saavad.

Anthony (vihaselt). Nähtawasti ka Teile mitte.

Tench (waewalt märgatawa naeratusoga). Ei, mu
 härra; muidugi mõista on mul oma lapsed
 ja mu naene on õrna terwisega, oma seisu-
 korras pean ma sarnaste asjade pääle
 mõtlema. (Anthony nokutab pääga). Ma ei
 tahtnud sugugi seda ütelda, mu härra, kui
 Teile mind lahkesti wabandada tahaksite
 (wiiwitab).

Anthony. Wälja siis sellega!

Tench. Ma tean - oma enese isa käest, mu här-
 ra, et kui inimene elus edasi saab, et te-
 ma asju koledasti - -

Anthony (peaaegu isalikult). Kuulge, tulge
 sellega ometi wälja, Tench!

Tench. Ma ei tahaks seda hää meelega ütelda,
 mu härra.

Anthony (kiwikalgilt). Teile peate.

Tench (waheaja järele, meeleäraheitlikult
 wälja pahwatades). Ma usun, nouukoguliik-
 med tahawad Teid maha jätta, mu härra.

Anthony (istub waikides). Kolistage kella!

(Tench kolistab närwiliselt kella ja
 seisab tule ees).

Tench. Wabandage, et ma niisugust asja ütle-
 sin. Ma mõtlesin ainult Teile pääle, mu
 härra. (Frost astub eeskojast sisse, ta

ta tuleb laua jala juurde ja waatab Anthony otsa; Tench warjab selle läbi oma närwilikkust, et ta paberisi korraldab).

Anthony. Tooge mulle üks wiski ja sooda.

Frost. Kas midagi süüa, armuline härra?

(Anthony raputab pääd - Frost läheb puhweti juurde ja walmistab jooki).

Tench (tasasel häälel, peaaegu ärdasti paludes). Kui Teie oma teed näha wõiksite, mu härra, see oleks minu südamele suureks kergituseks, seda ta oleks toesti. (Ta waatab üles Anthony poole, kes ennast liigutanud ei ole). See teeb mind nii wäga rahutuks. Ma ei ole nädalate jooksul enam korralikult maganud, mu härra, see on toeasi! (Anthony waatab temale näkku, raputab siis aeglaselt oma pääd).

Tench (aralt). Ei, mu härra? (Ta korraldab oma paberid edasi. Frost paneb wiski ja sooda ühe kandiku pääle ja paneb selle Anthonyle paremat kätt maha. Ta seisab korwale, waatab Anthonyle tosiselt otsa).

Frost. Mitte midagi ei woi ma Teile tuua, armuline härra? (Anthony raputab pääd). Armuline härra, Teie teate, mis tohter ütles, armuline härra?

Anthony. Ma tean. (Waheaeg. Frost liigub äkki temale lähemale ja räägib tasasel häälel)

Frost. See streik, armuline härra, mis Teile kõik selle waewa pääle paneb. Wabandage, armuline härra, kas on - kas on ta seda wäärt, armuline härra? (Anthony pomiseb mõned sonad, mida kuulda ei saa). Wäga nää, armuline härra! (Ta pöörab ümber ja läheb wälja eeskotta. - Tench teeb kaks korda katsed rääkida; aga kui tema pilk esimehe pilguga kokku juhtub, laseb ta oma silmad alla wajuda ja kurwalt ümberpöörates, läheb ta ka wälja. Anthony on üksi jäänud. Ta haarab klaasist kinni, kummutab teda ja joob suurte soomudega; siis paneb ta teda sügawasti ja körisevalt ohates maha ja laseb oma toolis selili).

II. waatus.

1. etteaste.

Kell on pool neli. Kook Roberts'i majakes-
ses, kus jõuetu väikene tuli põleb. Ruum on
puhas ja korralik wäga kehvalt sissesäetud,
telliskivi põrand ja walgoks lubjatud seinad,
mis lapiti wäga ära on suitsunud. Katal on
tulel. Tule aseme wastu awaneb lumiselt uulit-
salt üks sissepoolo. Puust laua pääl seisawad
tass ja alustass, teekann, nuga ja taldrek lei-
wa ja juustuga. Tule aseme lähedal istub wanas
leentoolis paksu willase toki sisse mässitud
proua Roberts, umbes kolmekümnewie-aastane
köhn, tumedate juukse ja kannatlikkude sil-
madega naene. Tema juuksed ei ole nõeltoga
kinni pistetud, waid paelatükikesega kuklasse
koidetud. Tule ääres on ka proua Yeo punase
juukse laia näoga isik Laua lähedal istub
proua Rons, wana naesterahwas tuha karwa näo
ja hõbe karwa juuksega; ukse juures seisab,
nagu oleks ta ära minekul, proua Bulgin, wäi-
kene kahwatu ärawaewatud naene. Uhe tooli
pääl istub Madge Thomas, küarnukid laua
pääl, nagu käte wahel, lius kahekümnekaheaas-
tane tüdruk, kõrgete posenukkide, augus silma-
de ja tumeda, korratu juuksega. Ta kuulab teist-
te juttu, aga ta ei räägi, ega liiguta ennast.

Proua Yeo Nii annab ta nulle sils kuus pen-
nit ja see on esimene rahanatukene, mis
ma sel nädalal olen näha saanud. Sel tulel
ei ole palju soojust. Tulge ja soendage
ennast, proua Rons, Teie olete walge kui
lumi, tõesti.

Proua Rons. (Järisedes. - rahulikult) Oh! See
talw, aga, kus minu wana mees ära woeti,
oli õige talw. See oli seitsnokuinneühel-
sandal aastal, kus küll wist keegi Teist
weel sündinud ei olnud - ei Madge Thomas,
ega Sue Bulgin. (Järimeoda nende otsa
wandates.) Annie Roberts, armas, kui wana
olite Teie?

Pr. Roberts. Seitsme aastane, proua Rons.

Pr. Rons. Seitsme aastane - noh waadake! Tibi-
tillukene loomake!

Pr. Yeo. (Kallale kippuvalt) Noh, mina olin küm-
neaastane, ma mäletan seda küll.

Pr. Rons. (Lahulikalt) Ühisus oli waewalt kolme
aasta eest asutatud. Isa tegi happega
tööd, sedawiisi sai ta omale werekihtitu-
se jalga. Mina ütlesin temale ühtelugu
"Isa", Sul on werekihtitus jalas. "Oigu",
ütles ta, werekihtitus wõi mitte "were-
kihtitus", ema, ma ei wõi omale seda löbu
lubada, et laisklema minna". Ja kahe päewa
pärast oli ta selili maas ja ei saanud
enam kunagi üles. See oli saatus! Tol ajal
ei olnud ühtegi nendest lahjutasu seadus-
test olemas.

Pr. Yeo. Sel talwel ei olnud Teil streiki. (Ki-
beda tujuga.) See talw on minule raske
küllalt. Proua Roberts, ega Teie raskemat
talwe ei taha, mis? Ei oleks loomulik lõu-
nat süüa, eks ole, proua Bulgin?

Pr. Bulgin. Meil oli nelja wiimase päewa jook-
sul leiba ja teed.

Pr. Yeo. Kas Teie seda reedest pesutööd saite?

Pr. Bulgin. (Rõhutult) Nad lubasiwad teda mulle
anda, aga kui ma minewal reedel sinna läk-
sin, oli nendel arw täis. Tulewal nädalal
pean uuesti minema.

Pr. Yeo. Oh! Selle töö pääle on liiga palju
tahtjaid. Ma sadan Yeo't jää pääle härras-
rahwale uiskusid jalga panema ja tegema,
mis aga kätte juhtub. See takistab teda
kodus haudumast.

Pr. Bulgin. (Wäga kurwal asjalikul toonil.) Kui
ka mehi wälja saata -- lastega on halb lu-
gu küllalt. Ma hoian neid woodis, nad ei lä-
he nii näljaseks, kui nad mitte ümber ei
jookse; aga woodis on nad sedawõrd rahutud,
et nad Sul hinge seest wõtawad.

Pr. Yeo. Teie olete õnnelik, et nad kõik nii
wäikesed on. Kooliskäimine, see teeb neid
näljaseks. Kas Teie Bulgin mitte midagi
ei anna?

- Pr. Bulgin. (Raputab pään, siis nagu oleks tal-
le pärast veel meelde tulnud.) Ma arwan,
ta teeks seda, kui aga saaks.
- Pr. Yeo. (Mõrudalt) Mis! Kas temal siis Ühisuses
aktsiaid ei ole?
- Pr. Rons. (Tõuseb püsti, värisewa ja rõõmsa
häälega.) Noh, Annie Roberts, elage hästi,
ma hakkan õige kodu poole minema.
- Pr. Roberts. Jääge, ja jooge tass teed, proua
Rons.
- Pr. Rons. (Waewalt naeratades.) Roberts tahab
teed saada, kui ta kodu tuleb. Ma lähen
parem woodisse, sääl on soojem kui kuskil
muial. (Liigub kõwasti värisedes ukse poo-
le.)
- Pr. Yeo. (Ulestõustes ja temale käewart pakku-
des.) Tulge aga, ema, wõtke mul käe alt kin-
ni; Meie läheme kõik sedasama teed.
- Pr. Rons. (Käewart wõttes) Tänan, kallikesed!
(Nad lähewad wälja, nende järele proua
Bulgin.)
- Madge. (Ennast esimest korda liigutades.) Waa-
dake, Annie, Teie näete nüüd! Ma ütlesin
George Rons'ile, ära Sa mõtle, et ma Sinu-
ga seltsin, enne kui Sa kõige selle wilet-
susele lõppu ei ole teinud. Sul peaks häbi
olema," ütlesin ma, Su oma ema näeb wälja
nagu waim ja puupulkagi ei ole Sul tules-
se panna. Nii kawa kui Teie aga oma piipu-
sid täita saate, lasete meid nälgida." Ma
woin sulle wanduda, Madge", ütles ta, kolm
nädalat ei ole ma suitsetanud ega jöonud!"
"Hää küll, mis jaoks Teie seda siis edasi
lasete kesta?" Ma ei woi Ro-
berts'it maha jätta!" "Seep see lugu on!
Roberts, alati Roberts! Nad kõik lõpetaks
asja ära, kui teda ei oleks. Kui tema rää-
gib, siis tuleb nendele kurat sisse. (Wai-
kus. Proua Roberts awaldab oma walu liigu-
ruse abil.) Oh! Teie ei taha, et ta lüüa
saaks! Ta on Teie mees. Iga mees hoiab oma
poele! (Teeb kehaliigutuse proua Roberts'i
poole.) Kui Rons mind tahab, peab ta Ro-

- berts'id maha jätma. Kui Rons teda maha jätaks - teeks seda kõik. Nad cotawad ainult juhatajat. Isa on tema wastu - nad kõik on oma südames tema wastu.
- Pr. Roberts. Teie ei saa Roberts'it lööma! (Nad waatawad üks teisele sõnalausumata otsa.)
- Madge. Kas toesti mitte? Argpüksid, - kui nende eneste emad ja lapsed ei tea, kuhu poole pöörata.
- Pr. Roberts. Madge!
- Madge. (Uuriwalt proua Roberts'i otsa waadates.) Ma imestan, et ta Teile näkku võib waadata. (Ta kükitab tule ette, käed tule wastu väljasirutatud.) Harness on jälle siin. Täna peawad nad otsusele jõudma.
- Pr. Roberts. (Põhmel, tasasel häälel, kerge murakuga.) Roberts ei saa ilmasgi ahjuküt-
-jaid ja masinistisid maha jätma. See ei oleks õige.
- Madge. Teie ei suuda mind petta. See on ainult tema uhkusetunne. (Kuulda on koputamist ukse pihta, naesterahwad pööravad ümber kui Enid siss astub. Ta kannab ümargust nahk mütsi ja orawanahkset jakki. Paneb ukse oma taga kinni.)
- Enid. Kas tohin ma sisse tulla, Annie?
- Pr. Roberts. (Tagasi kokkudes.) Preili Enid!
- Madge, paku proua Undersood'ile tooli!
(Madge annab Enid'ile tooli, kus pääl ta istus.)
- Enid. Tänan. Kas Su käsi wähe paremini käib?
- Proua Roberts. Jah, armuline proua; tänan, armuline proua.
- Enid. (Niisuguse pilguga mossis Madge'i otsa waadates, nagu nõuaks ta, et wiimane ära läheks.) Mispärast Sa sahwiti tagasi saat-
-sid? Ma ütlen, see on toesti üleannetu Si-
-nust!
- Pr. Roberts. Tänan, armuline proua, ma ei tarwi-
-tanud teda mitte.
- Enid. Muidugi mõista! See oli Roberts'i tegu, eks ole? Kuidas võib tema kõike seda kannatamist Teie keskel edasi kesta lasta?

Madge. (Akki) Missugust kannatamist?

Enid. (Imestanult) Wabandage!

Madge. Kes toendab, et kannatatakse?

Pr. Roberts. Madge!

Madge. (Oma sallii üle pää wisates.) Palun, laske meid ise eneste eest hoolitseda. Meie ei taha, et Teie siia tulete ja meie järele luurate.

Enid. (Temale vastu astudes, aga ilma et ta püsti tõuseks.) Ma ei rääkinud Teiega.

Madge. (Aadala ägedal toonil) Pidage oma lapsed tundmused ise enesele Teie arwate, et Teie meie keskele woite tulla, aga Teie eksite. Minge tagasi ja ütelge seda asja-ajajale.

Enid. (Kiwiselt.) See ei ole Teie maja.

Madge. (Üks poole pöörates.) Ei, see ei ole mitte minu maja; jääge minu majast eemale, proua Underscod. (Ta lähleb wälja. Enid koputab sormedega laua pääle.)

Pr. Roberts. Palun, andke Madge Thomas'ele andeks, armuline proua; ta on täna natukene ärritatud. (Waheaeg)

Enid. (Temake otsa waadates.) Oo, ma usun, nad on nii rumalad, nad kõik.

Pr. Roberts. (Nõrga naeratusega.) Jah, armuline proua.

Enid. Kas Roberts wälja on läinud?

Pr. Roberts. Jah, armuline proua.

Enid. See on tema tegu, et nad kokku leppida ei saa. Lks ole see nii, Annie?

Pr. Roberts. (Pehmelt silmad Enidi pääle pööratud, ja wähetpidamata ühe käe sormi rinna pääl liigutades.) Hägitakse, et Teie isa, armuline proua - -

Enid. Mu isa hakkab wanaks minema, ja Sa tead, missugused wanad mehed on.

Pr. Roberts. Ma kahetsen, armuline proua.

Enid. (Pehmemalt) Ma ei usu, et Sinä seda kahetsed, Annie. Ma tean, et see niisama hästi tema kui Roberts'i süüd on.

Pr. Roberts. Ma kahetsen igatühte, kes wanaks jääb, armuline proua, see on hirmus wanaks

jääda ja härra Anthony oli minu arwates alati niisugune tore wanamees.

Enid. (Loomusunniliselt.) Ta armastas Sind alati, kas Sa ei mäleta? Waata, Annie, mis woin ma teha? Ma tahaksin seda nii väga teada. Sa ei saa kõike, mis Sul olema peaks. (Läheb tule juurde wõtab katla maha ja waatab sütte järele.) Ja Sa oled nii üleannetu, et Sa supi ja need teised asjad tagasi saadad!

Pr. Roberts. (Nõrka naeratusega) Kas tõesti, armuline proua?

Enid. (Pahašelt) Aga, Teil ei ole ju süsagi.

Pr. Roberts. Olge nii lahke, armuline proua, pange katal uuesti tulele; Roberts'il ei saa palju aega olema teed juua, kui ta koju tuleb. Kell neli peab ta töölistega kokku saama.

Enid. (Katalt üles pannes.) See tähendab, ta piitsutab neid uuesti wihale. Kas Sinä tema minekut takistada ei saa, Annie? (Proua Roberts naeratab pilkawalt.) Oled Sa seda katsunud? (Waikus) Kas ta teab, kui haige Sa oled?

Pr. Roberts. On ju ainult minu nõrk süda, armuline proua.

Enid. Sa olid ennemalt nii terve, kui Sa meie juures olid.

Pr. Roberts. (Kangelt) Roberts on alati hää minu wastu.

Enid. Aga Sul peaks kõik olema, mis Sul tarwis läheb, aga Sul ei ole mitte midagi!

Pr. Roberts. (Ardaste paluwalt.) Mulle üteldakse, et ma mitte kui sureja naene wälja ei näe.

Enid. Muidugi mitte; kui Sa ainult korralikku - Las Sa wõtad minu tohtri wastu, kui ma ta Sulle siia saadan? Ma olen kindel, et ta Sind aidata saab.

Pr. Roberts. (Waewalt märgatawa küsimusega) Jah, armuline proua.

Enid. Madge Thomas ei peaks siia tulema; ta ärritab Sind ainult üles. Nagu ei teaks ma

missugune häda tööliste keskel walitseb!
Ma tunnen hirmsasti nendega kaasa, aga Sa
tead, nad on liiga kaugelt läinud.

Pr. Roberts. (Wahetpidamata oma sõrmi liiguta-
des.) Häägitakse, et uhtegi teist teed üle
ei jää paremaid palkasid saada, armuline
proua.

Enid. (Tõsiselt) Aga, Annie, just sellepärast ei
taha ju Uhisus neid aidata. Minu mees tun-
neb meestega väga kaasa, aga tema tõendab,
et nendele mitte liiga waho ei maksta.

Pr. Roberts. Mitte, armuline proua?

Enid. Nad ei mõtle sugugi selle pääle, kuidas
Uhisus edasi wõiks kesta, kui neie neid
palkasid maksaksime, mida nemad nõuawad.

Pr. Roberts. (Waewaga) Aga kuna diwidendid nii
suured oliwad, armuline proua.

Enid. (Kohkunult) Teie kõik näite arwawat, et
osanimud rikkad mehed on, aga seda nad
ei ole - suurem hulk nendest ei ole töö-
poolest parematel tingimistel kui tööli-
sed. (Proua Roberts naeratab.) Nad peawad
wälist hiiugust ülewal hoidna.

Pr. Roberts. Jah, armuline proua?

Enid. Teil ei ole tarwis igasuguseid maksusid
maksta ja sada teist asja, nagu nemad se-
da teewad. Kui tööliised nii palju joomise
ja kihlwedude pääle ei raiskaks, siis
käiks nende käsi päris hästi!

Pr. Roberts. Nad tõendawad, et nendel mingisu-
gune lõbu peab olema, kui nad nii raskesti
tööd teewad.

Enid. Aga kindlasti mitte sarnane madal lõbu.

Pr. Roberts. (Weidi heawatult.) Roberts ei puu-
duta kunagi tilkagi, ja terwes omas elus
ei ole tema weel kordagi kihla wedanud.

Enid. Oo! Aga tema ei ole mitte liht - - Ma
tahtsin ütelda, ta on masinist - kõrgem
tööline.

Pr. Roberts. Jah, armuline proua. Roberts tõen-
dab, et nendel teiste lõbude jaoks wõima-
lus puudub.

Enid. (Hõtetes.) Muidugi, ma tean, see on raske.

Pr. Roberts. (Heidi tagedalt) Ja nad tõendavad, et härrasraikas just niisama halb on.

Enid. (Naerotades) Ma lähen oma wadetes nii kaugelt kui suurem hulk inimesi, aga Sa tead ise, Annie, et see lollus on.

Pr. Roberts. (Walusalt waewaga) Hulk töölisi ei lähe ilmaagi kortsi lähedalegi, aga isegi nemad panewad väga vähe kõrwale, ja seegi läheb, kui haigus tuleb.

Enid. Aga nendel on oma klubid, eks ole?

Pr. Roberts. Klubid annawad ainult kuni kaheksateistkümmend shillingut nädalas, armuline proua, ja see ei ole perekonna kohta mitte palju. Roberts tõendab, et töotaw rahwas alati on peost suhu elanud. Kuus pennit täna on enam wäärt kui shilling homme, ütlowad nad.

Enid. Aga see on see õnnemängu tont.

Pr. Roberts. (Teatawa ärritusega) Roberts tõendab, et terve tööliste elu õnnemäng on, sündimisest kuni surmani. (Enid kumardab huwitusega ettepoole, Proua Roberts räägib kaswawa ärritusega edasi, mis wiimaste sõnade isikiikus tundmuses kõige kõrgemale tipule jõuab.) Ta tõendab, armuline proua, et kui töölise laps sünnib, siis alati wiigi pääl, hingetõmbusest hingetõmbuseni, kas tema ülepää elama jääb ja nii kestab see terve eluaeg, ja kui ta wanaks saab, siis ootawat seda waestemaja ehk haud. Ta tõendab et kui mees mitte väga kõdsi ei ole, kokku ei pigista ja ennast ja oma lapsi tarwilistest asjadest ilma ei jäta, et kokku hoida, ei wõiwat ülejäägist ehk kindlustusest juttugi olla. See on ka põhjuseks, mis pärast tema lapsi ei tahtnud (ta wajub tagasi), olgu küll, et mina neid ligatsesin.

Enid. Ja, jah, ma tean!

Pr. Roberts. Ei, armuline proua, Teie ei tea mitte. Teil on oma lapsed, ja Teil ei saa kunagi tarwis olema nende pärast mures olla.

Enid. (Örnalt) Sa ei tohiks nii palju rääkida, Annie. (Siis vastu tahtmist). Aga Robertsile makseti soole töötamisewiisi ülesleidmise eest hulk raha, eks ole?

Pr. Roberts. (Ennast kaitses). Kõik Roberts'i kogutud raha on läinud Streigi asjus wadatakse alati tema poole. Tema seletab, et tal õigust ei ole krossigi päale, kui teised kannatawad. Kõikide teistega ei ole see nii! Mõned nende hulgast ei näi niigi palju hooliwat - nii kaua kui nad aga oma kätte saawad.

Enid. Ma ei saa aru kuidas seda nende käest nõuda wõib kui nad sedawiisi kannatawad. (Muudetud häälega). Aga Roberts peaks Sinu päale mõtlema! See on kõik nii kole! Katal keeb. Kas pean teed tegema? (Wõtab teeskannu, näeb et seal teed on kaldab wett sisse). Kas Sa ei taha üht tassit?

Pr. Roberts. Ei, tänan armuline proua. (Ta kuulatab nagu kuulaks ta sammusid). Ma näeksin parema meelega, kui Teie Roberts'iga mitte kokku ei puuduks, armuline proua, ta läheb nii ägedaks.

Enid. Ootega ma pean, Annie; ma olen täitsa rahulik, seda ma luban.

Pr. Roberts. Temale tähendab see elu ja surma, armuline proua.

Enid. (Wäga örnalt). Ma püüan tema päale mõjuda, et ta minuga wäljas räägiks, meie ei taha Sind ärritada.

Pr. Roberts. (Nõrgalt) Ei, armuline proua. (Ta kochub koledasti). Roberts on nägemata sisse läinud.

Roberts. (Oma kübarat pääst wõttes - kawala pilkega). Pean wabandust et ma sisse tulilin; Sul on ühe peenikese prouaga tegemist, nagu ma näen.

Enid. Kas wõin ma Teiega rääkida, Roberts?

Roberts. Kellega on mul see lõbu rääkida, armuline proua?

Enid. Aga Teie tunnete mind ometi: Ma olen proua Underwood.

Roberts. (Tigeda kumardusega). Meie esimehe tütar.

Enid. (Tõsiselt) Ma tulin selle otstarbega, et Teiega rääkida; kas Teie ei tahaks siinapilguks wälja tulla? (Ta waatab proua Roberts'i pääle).

Roberts. (Oma käbarat üles riputades). Mul ei ole midagi ütelda, armuline proua.

Enid. Aga ma pean Teiega rääkima, palun. (Ta liigub ukse poole).

Roberts. (Äkki kiwõttiselt). Mul ei ole aega kuulata!

Pr. Roberts. Davidi!

Enid. Härra Roberts, ma palun Teid!

Roberts. (Oma pääliskuube seljast tõmmates). Mul on kánju, et ma uhe peenikese proua, härra Anthony tütre wastu, lahkuseta pean olema.

Enid. (Kahewahel, siis äkki kindlalt) Härra Roberts, ma tean, et Teil weel üks tööliste koosolek on. (Roberts kumardab) Ma tulin, et palwega Teie poole pöörata. Olge nii hää, olge nii hää ja katsuge mingisugusele kokkuleppele jõuda; andke natukene järele, olgu see kas wõi ainult Teie eneste pärast!

Roberts. (Ise enesega rääkides). Härra Anthony tütar palub mind natukene järele anda, olgu see kas wõi ainult meie eneste pärast.

Enid. Iga uhe pärast; Teie naese pärast.

Roberts. Minu naese pärast, iga mehe pärast - härra Anthony pärast.

Enid. Mispärast on Teil nii palju mõrudust minu isa wastu? Ta ei ole Teile kunagi midagi teinud.

Roberts. Ei ole wõi?

Enid. Tema ei saa oma waadete kohta midagi parata, niisama wähe nagu Teie oma waadete kohta.

Roberts. Ma ei teadnud tõepoolest mitte, et mul õigust oli waadete pääle.

Enid. Tema on wana mees, ja Teie - (Nähes, et Roberts talle üksisilmi otsa waatab, pea-

tab ta).
Roberts. (Ilma, et ta häält tõstaks). Kui ma härra Anthonyt surma näeksin minewat ja kui ma teda sellega päästa wõiksin, et ma oma kätt tõstan, ma ei tõstaks wäikest sõrmeigi.

Enid. Teie -- Teie -- (Ta peatab uuesti huuli närvides)

Roberts. Ma ei teeks seda mitte, see on päewaselge!

Enid. (Külmalt) Ega Teie seda ei mõtle, mis Teie ütlete ja Teie teate seda!

Roberts. Ma mõtlem igat sõna, mis ma ütlen.

Enid. Aga mispärast?

Roberts. (Nälja pahwatades). Härra Anthony seisab wägiwaila walitsuse eest! Sellepärast!

Enid. Lollus!

(Proua Roberts teeb liigutuse, nagu tahaks ta püsti tõusta, kuid langeb oma tooli peäle tagasi).

Enid. (Ägeda liigutusega). Annie!

Roberts. Palun mitte minu naist puutada!

Enid. (Teatawa hirmuvärinaga taganedes). Ma usun -- Teie olete hull.

Roberts. Hullu inimese maja ei ole siis mitte sünnis koht ühe peenikese proua jaoks.

Enid. Ma ei karda Teid.

Roberts. (Kumardades) Ma ei ootaks härra Anthony tütrelt, et ta kardaks. Härra Anthony ei ole argpüks, nagu kõik teised.

Enid. (Äkki) Ma usun, Teie peate seda siis julgeks teoks, seda wõitlust edasi pidada.

Roberts. Kas härra Anthony seda julgeks teoks peab, naeste ja laste vastu wõidelda? Härra Anthony on rikas mees, nagu ma usun; kas tema seda julgeks teoks peab nende vastu wõidelda, kellel pennitgi ei ole? Kas tema seda julgeks teoks peab, lapsi nälja pärast nutma panna ja naisi külma pärast wärisema?

Enid. (Oma kätt wles tõstes, nagu tahaks ta ennast löögi vastu kaitsta). Minu isa toimetab oma põhjusmotete järele ja seda Teie

teate!

Roberts. Sedasara teen mina ka!

Enid. Teie vihkate meid; ja Teie ei suuda seda ärakannatada, et lüüa saada.

Roberts. Niisama ei suuda ka härra Anthony seda ärakannatada, ütelgu ta mis tahas.

Enid. Igatahes võiks Teil kaastundmust oma naese vastu olla.

(Proua Roberts, kes käe vastu südant on pigistanud, võtab ta ära ja katsub rahulikult hingata).

Roberts. Proua, mul ei ole enam midagi ütelda.

(Ta võtab leiwa kätte. Koputatakse ukse pihta ja Underwood astub sisse. Ta seisab nende otsa vaadates. Enid pöörab tema poole, näib kahewahel olevat).

Underw. Enid!

Roberts. (Pilkawalt) Teil ei olnud tarwis oma naese järele tulla, härra Underwood. Meie ei ole bulgused.

Underw. Seda ma tean, Roberts. Ma loodan, et proua Roberts'i käsi paremini käib!
(Roberts pöörab kõrwale ilma et ta wastaks)
Tule, Enid!

Enid. Ma pööran veel korra palwega Teie poole, härra Roberts Teie naese pärast.

Roberts. (Niisakalt, tigidalt) Kas ma Teile nouu anda toiuksin, armuline proua, tehke seda oma mehe ja isa pärast. (Enid läheb wastust tagasisuurudes, wälja. Underwood awab temale ukse ja läheb temale järele.

Roberts läheb... tule juurde ja hoiab oma käed kustuwa tule ette).

Roberts. Kuidas läheb, kallike? Tunned enese parema olevat mis? (Proua Roberts naeratab norgalt. Ta toob oma pääliskuu ja mässib ta naesele ümber. Waatab kella) Kümne minuti pärast nelli. (Nagu waimustatud! Ma nägin nende nägusid, nendes ei ole woitlusehimu lugeda, mahaarwatud selle wana rööwli näos.

Pr. Roberts. Kas ei taha Sa sööma jääda, David?
Sa ei ole päew otsa midagi saanud!

Roberts. (Kätt kaela külge pannes) Ma ei suuda

neelata enne kui need wanad wereimejad linnast väljas on (Sammub edasi tagasi). Mul saab palju waewa meestega olema - neil ei ole julgust, neil argpüksidel. Nad on kass pimedad - ei suuda päewa wõrragi oma ninast kaugemale waadata.

Pr. Roberts. Naesed on süüdi, David.

Roberts. Oo! Seda nad ütlewad! Nad wõiwad naisi meelde tuletada, kui nende eneste kõhud räägiwad! Naesed ei hoiu neid kunagi joomisest eemale; aga et nad ise püha asja pärast weidi kannataksiwad, sellest hoiwad neid naesed liiga ruttugi eemale.

Pr. Roberts. Aga mõtle laste peäle, David.

Roberts. Oo! Kui nemad ikka edasi orjasid sünditawad, elma et nad sündinute tulewiku peäle mõtleksiwad - -

Pr. Roberts. (Raskesti hingates) Küllalt David; ära hakka sellest rääkima - ma ei taha - ma ei saa - -

Roberts. (Uksisilmi tema otsa waadates) Noh, noh, kallike!

Pr. Roberts. (Hingetult) Ei, ei David - ma ei taha!

Roberts. Noh, noh! Kuule, kuule! On ju kõik korras! (Morudalt) Mitte pennitgi ei taha nad sarnase päewa jaoks kõrwale panna. Nemad mitte! Peost suhu - Jumal! - Ma tunnen neid! Nad on mu südame murdnud! Hakatuses ei seanud neid kuidagi hoida, aga nüüd on kitsas käes.

Pr. Roberts. Kuidas wõid Sa seda nõnda, David? Nad ei ole rauast!

Roberts. Kuidas ma seda nõnda wõiksin? Kas ma seda ei nõuaks, mida ma ise teeksin? Kas ei sureks ma parem nälga ja mädaneks ära, kui et ma järele annaksin? Mis üks mees wõib teha, seda wõib teine ka.

Pr. Roberts. Ja naesed?

Roberts. See ei ole naeste töö.

Pr. Roberts. (Tigedalt väljapahwatades). Ei, naesed wõiwad surra, nii palju Teie hoolite. See on nende töö.

Roberts. (Oma silmi kõrwale pöörates) Kes rää-
gib suuremisest? Keegi ei sure enne kui
meie neid. (Ta silmad puutuvad uuesti
naese silmadega kokku ja uuesti pöörab ta
oma silmad kõrwale). Arritatult) Sulle pää-
le olen ma kõik need kuud oodanud. Neid
wanu rööwliid siia saada. Mis need uues-
ti koju tagasi saata, ilma et midagi kros-
si wõrragi oleks muutunud. Ma nägin nende
nägusid, ütlen ma Sulle, nägin nende nägu-
sid kus nad oma kaotust juba ette aimasi-
wad. (Läheb riidowanna juurde ja wõtab
oma kübara maha).

Pr. Roberts. (Teda oma silmadega saates - peh-
melt) Wõta oma pääliskuub, David; on wist
küll kole külm.

Roberts. (Tuleb tema juurde salajase pilguga)
Ei, ei! Ole nüüd paar jää riisasti rahule ja
sooja. Ma ei jää kauaks, kallike.

Pr. Roberts. (Pehmelt, mõrudalt) Wõta ta parem.
(Ta testab ülekuue üles. Roberts aga paneb
ta tagasi ja massib teda naese umber. Ta
katsub tema pilku tabada, ei suuda seda
aga mitte. Proua Roberts jääb ülekuue sis-
se mahitud tema silmade waade mis meest
saadab, on pool tige pool iratsev. Roberts
waatab uuesti oma kella ja pöörab minema.
Läwel puutub ta Jan Thomas'iga kokku, küm-
neaastase poisiga, kes oma jaoks liiga
suuri riideid kannab, ja kellel penniline
wile käes on)

Roberts. Hallo, poissi! (Ta läheb Jan peatab um-
bes küünra kaugusel proua Roberts'ist ja
waatab tenale ilma sonalausumata üksisil-
mi otsa)

Pr. Roberts. Noh, Jan!

Jan. Isa tuleb; öde Madge tuleb. (Ta istub laua
äärde ja teeb kärsitult oma willega tege-
mist: puhub kolin segast neoti; siis aimab
ta kagu järele. Koputatakse ukse pihta Wa-
na Thomas astub sisse).

Thomas. Murrakus! Tere, tere Teile ka prouake-
ne. Kas Teie käel nüüd paremini käib.

Pr. Roberts. Tänan, härra Thomas.

Thomas. (Ärritatult) Kas Roberts kodus on?

Pr. Roberts. Ta läks parajasti koosolekule, härra Thomas.

Thomas (Kergitatult, jutukaks muutudes). Waadake, see on väga onnetu asi! Ma tulin temale üttelema, et meie Londoniga kokkuleppima peame. Kole kahju, et ta koosolekule läks. Ma usun, ta saab sellele paratamata asjale wastu seisma.

Pr Roberts. (Pool ülestõustes) Ta ei saa ilmasgi järele andma, härra Thomas.

Thomas. Teie ei tohi ennast ärritada, see on Teile väga kahjulik. Waadake, on waewalt weel mehi, kes teda toetaks, mahaarwatud masinistid ja George Rons. (Pühalikult) Waadake, see streik ei käi enam kauemini kirikuga kokku! Ma olen hoollega päält kuulunud ja nendega rääkinud. (Jan puhub) Sst! Ma ei hooli sellest, mis teised räägivad, ma ütlen, et kirik nõuab, et meie sellele segadusele lõpu teeme, see on, kuidas mina temast arusaan; ja minu arwamine on, et see meile koidikidele kõige parem oleks. Kui see minu arwamine ei oleks, ma ei ütleks - aga waadake, see on minu arwamine.

Pr. Roberts. (Oma ärritust alla suruda katsudes). Ma ei tea, mis Roberts'iga juhtub, kui Teie järele annate.

Thomas. See ei ole mingisugune häbiasi! Kõik mis üks surelik mees teha võib, on tema teinud. Ta on inimese loomuse wastu läinud; väga loomulik - iga mees tehku seda; kuid kirik on rääkinud ja ta ei tohi tema wastu minna. (Jan teeb käo kukkumist järele) Ara sedawiisi piuksuta! (Ukse juurde minnes). Minu tütar on tulnud, et Teie juures istuda. Soowin südamest hääd päewa, prouakene - mitte muretseda - pidage meeles! (Madge tuleb sisse ja jääb lahtise ukse juurde seisma, uulitsat wahtides).

Madge. Sa jääd hiljaks, isa; nad hakkawad juba tääle. (Haarab tal kõiksest kinni) Jumala

armastuse juures, isa, astu tenaga wõttlusesse - see kordgi!

Thomas. (Oma käist rahuliku üleolewa liigutusega wabastades) Jäta minu hooleks ... teha mis õige on, tüdruk! (Ta läheb wälja. Madge liigub aeglasel sammul lähtise ukse keskpaikest tuppa nagu tahaks ta enne kellegi teise lähenemist sisse pääseda).

Rons. (Läwel ilmudes) Madge! (Madge seisab seljaga proua Roberts'i poole waatab Rons'ile otsa päänüstii ja käed selja taga)

Rons. (Kellel metsik waewatud pilk on) Madge! Ma lähen koosolekule. (Madge liigutanata, naerab põlglikult) Kas sa mind kuuled? (Mad räägiwad rutulise madala häälega)

Madge. Ma kuulen! Mine ja tapa oma enese ema ära, kui Sa pead. (Rons haarab temal mõlematest käewartest kinni. Madge seisab kangelit, päänüstias Rons läheb ta lahti, ja seisab ka liigutanata)

Rons. Ma wandusin Roberts'i poole hoida. Ma wandusin seda! Sa nõuad, et ma oma wannet murran.

Madge. (Tasase pehme pilkega) Sa oled kena armastaja!

Rons. Madge!

Madge. (Naeratades) Ma olen kuulnud, et armastajad teewad mis nende kallikesed nende käest paluwad - (Jan kukub käo wiisi) - aga see ei ole nähtawasti mitte õige!

Rons. Sa teeksid minust streigimurdja!

Madge. (Silmad pöör kinni) Tee seda minu pärast!

Rons. (Omale wastu otsaesist lüües) Kraneetud! Ma ei woi mitte!

Madge. (Kärmesti) Tee seda minu pärast!

Rons. (Läbi hammaste) Ära minuga narri mängi!

Madge. (Käeliigutusega Jan'i poole - ruttu ja tasaselt) Ma teeksin seda, et lastele leiba muretseda!

Rons. (Metsikult sosistades). Madge! Oo Madge!

Madge. (Orna pilkega) Aga sina ei suuda oma sõna minu eest murda!

Rons. (Peab silmapilguks hinge kinni) Siis ju-

mala eest, ma wôin seda! (Ta pöörab ümber ja tormab minema. Madge seisab, nõrk naeratus näol, waatab temale järele. Liigub laua juurde).

Madge. Ma olen Roberts' i õnnetuks teinud! (Ta näeb, et proua Roberts oma toolis tagasi on wajunud).

Madge. (Tema poole jookstes ja tema käsa katsudes) Teie olete jääkülm! Teie oleks tilk wiina tarwis. Jan, jookse Löwi" kõrtsi; ütle, et ma Sind proua Roberts" i pärast saatsin.

Pr. Roberts. (Nõrga liigutusega) Ma tahan ainult rahulikult istuda. Anna Jan' ile - teed.

Madge. (Annab Jan' ile tükki leiba) Säh, wäikene päewawaras. Jäta oma puhumine järele. (Läheb tule juurde, laseb põlwilä) Ta kustub ära.

Pr. Roberts. (Nõrga naeratusega) Ükskõik! (Jan hakkab oma willet puhkuma).

Madge. Tscht! Tscht! - Sa - - -
(Jan jätab järele).

Pr. Roberts. (Naeratades). Lase ta mängida, Madge.

Madge. (Põlwili tule ees, kuulatades). Oodata ja oodata! Mul ei ole selleks enam kannatust; oodata ja oodata - see on, mis naestel teha tuleb! Kas kuulete neid koosolekul - mina küll! (Ta najatab oma künarnukid laua pääle ja loua käte wahel. Tema taga kumardab proua Roberts ettepoole, kasvawa walu ja ärritusega, kui streikijate hääled koosolekult sisse kostawad.)

2. etteaste.

Kell on neli läbi. Hallis, puudulikus walguses, lahtine porine koht on töölisi täis. Teisel pool, temast okastraataia läbi äralahunatud, on tee kõrgemaks tehtud köiewedamise kanaali ääres, kus üks parka ankrus seisab. Kauguses on sood ja lumega kaetud kingud. Wabriku kõrge müür käib kanaali äärelt risti üle lahtise koha ja selle müüri nurgas on

lihtne vaatidest ja laudadest kõnetool. Tema pääl seisab Harness. Roberts, rahwahulgast vähe kõrwal, najatab seljaga vastu müüri. Kõrgemaks tehtud kõie wedamise tee pääl logelewad kaks parkatöölist ja suitsetawad ükskoikselt.

Harness. (Oma kätt üles tõstes) Noh, ma olen Teiega otsekoheselt rääkinud. Kui ma ka homseni räägiksin, ma ei wõiks rohkem ütelda.

Jago. (Tume, kahwatu kollane, hispaanlase wäljanägemisega mees lühikese, õhukese habemega) Härra tahaksin Teie käest küsida! Kas wõiwad nad streigimurdjaid saada?

Bulgin. (Ahwardawalt) Katsugu nad. (On metsikut mominat rahwahulgast kuulda)

Brown. (Umarguse näoga mees) Kust nemad neid siis saaksiwad?

Evans. (Wäikene, rahutu, ärawaewatud mees, wõitlusehimulise näoga) On alati streigimurdjaid olemas; see on juba nende loomuses. On alati mehi olemas, kes ise oma nahka päästa tahawad. (Uus metsik müra. Liigutus -- wana Thomas jääb, rahwahulgaga ühinedes, ette seisma).

Harness. (Oma kätt püsti hoides) Nad ei wõi neid saada. Aga see ei aita Teile midagi. Kuulge mehed, olge mõistlikud. Teie nõudmised oleksiwad meile terve tosina streiki-de koorma kaela toonud ja weel sarnasel ajal, kus meie selleks ette ei olnud walmistatud. Ameti ühisuste alus on õiglus, mis mitte üksikut, waid kõik silmis peab. Iga auus mees saab Teile seda ütleva -- Teie olite ettewaatomata! Ma ei ütle, et Teie liiga kaugele lähete selles, mille pääle Teil õigus on, aga Teie lähete praegusel silmapilgul liiga kaugele; Teie olete ise endile augu kaewanud. Kas peate sinna jääma, wõi peate wälja ronima? Kuulge ometi!

Lewis. (Puhtaks aetud pääga Wales'i mees tumedate wurrudega) Teie olete seda õigesti tabanud, härra! Mis peab siis olema?

(Uus liigutus rahvahulga keskel ja Rons rutuliste tulles, jääb Thomas'e korwale seisma).

Harness. Kärpige oma nõudmisi õigest wiisi ja meie aitame Teid läbi; lükate Teie aga selle ettepaneku tagasi ärge siis enam lootke, et ma siia uuesti oma aega raiskama tulen. Ma ei ole seda liiki mees, kes pimedast pääst räägib, seda peaksite Teie selle ajaga juba teadma. Kui Teie need tublid mehed olete, milleks ma Teid pean, siis otsustate Teie tööle hakata ja jätate meie hooleks Teie tinginisi kätte muretseda - üks kõik kes Teile selle vastu nõuu annab. (Ta waatab terawal pilgul Roberts'i otsa) Mis peab siis nüüd olema? Käed kokku ja woi! - ehk nälg, mis Teil praegu on?

(Laua kestew müra rahvahulga keskel).

Jago. (Tigedalt) Rääkige sellest, mis Teie teate.

Harness. (Oma häält mürast üle tõstes). Mis ma tean? (Külmalt kirglikult). Koik, mis Teie olete läbi teinud, mu sober, olen mina läbi teinud - ma olin seda läbielanud, kui ma suurem ei olnud, kui see piimahabõ sääl (ühe nooremehe pääle näidates); ametiühisused ei olnud siis mitte seda, mis nad nüüd on. Mis tegi neid tugewaks? Käsi käes käimine, see tegi neid tugewaks. Ma olen seda kõik läbi elanud, ütlen ma Teile, see tulemärk on weel mu südames. Ma tean, mis Teie kannatanud olete - ei ole midagi sellest mulle tundmata, mis Teie mulle ütelda woi- te, kuid terve keha on suurem kui osa ja Teie olete ainult osa. Hoidke meie poole ja meie hoiame Teie poole. (Neid oma pilkudega lahutades, ootab ta. Müra paisub tugewamaks; mehed asuwad wäikestesse salkadesse. Green, Bulgin ja Lewis räägiwad üheskoos).

Lewis. Räägib väga mõistlikult, see Ühisuse mees.

Green. (Rahulikulult) Oo! Kui mind oleks kuulatud, oleks Teie kaks wiimast kuud mõistlikku juttu kuulnud.

(Parkamehi nähtakse naerwat).

Lewis. (Nende pääle näidates) Waadake neid kahte lolli sääli teisel pool seda!

Bulgin. (Pahatujuliselt ja ägedalt). Nad wõiks parem oma kaagutamist jätta, ehk ma murran nende lõualuud.

Jago. (äkki) Teie ütlete, et ahjumeestole küllalt makstakse? et

Harness. Ma ei ütelnud nendele küllalt makstakse; ma ütlesin, et nendele niisama palju makstakse, kui sarnaste wabrikute ahjumeestele muial makstakse.

Evans. See on wale! (Lärm) Kuidas on lugu Harper'i juures?

Harness. (Külma pilkega). Mis walesse puutub, siis otsige seda oma juures, armas mees. Harper'i juures töötab üks töölistekiht pikemat aega, maks tuleb selle sama pääle wälja.

Henry Rons. (Oma wenna George'i sarnane, ainult tume). Kas tahate meid toetada meie nõudmises kahekordse maksu asjus laupäewase ületöö eest?

Harness. Jah, seda meie teeme.

Jago. Mis olete Teie meie liikmemaksudega teinud?

Harness. (Külmalt) Ma ütlesin Teile, mis meie nendega teha mõtleme.

Evans. Oo! Mis Teie teha mõtlete, alati räägitakse sellest, mis teha mõeldakse! Teie tahaksite, et meie seltsimehed meid mahajätaksivad. (Lärm)

Bulgin. (Karjudes) Pea lõuad!

(Evans waatab pahaselt ringi)

Harness. (Oma häättestes). Need, kes wahet oskawad teha oma parema ja pahema käe wahel; teawad, et ameti Uhisused ei ole wargad ega äraandjad. Ma olen ütelnud, mis mul ütelda oli. Mõtelge selle üle järele, mu poisid; kui Teil mind tarwis on, Teie teate,

kus ma olen. (Ta hüppab alla, rahvahulk annab teed, ta sammub säält läbi ja läheb ära. Üks parkamees vaatab temale järele, oma piipu pilkawa liigutusega koputades. Mehed astuvad salkadess kokku ja hulk pilkusiid langeb Roberts'i pääle, kes üksi seisab selg vastu müüri)

Evans. Ta tahab Teid streigimurdjateks teha, seda ta tahab. Ta tahab, et Teie eneste wastu truudust murraksite. Ennem kui streigimurdjaks saada, sureksin ma parem, seda ma teeksin.

Bulgin. Kes räägib streigimurdjatest - olge ettevaatlik, mis Teie räägite, kuulete?

Sepp. (Noormees kollase juukse ja hiiglasuurte kätega). Mis üteldakse naeste kohta?

Evans. Ma usun, nemad woiwad ärakannatada, mis meie ärakannatada suudame, kas mitte woi?

Sepp. Teil ei ole naist?

Evans. Ega tahagi ühtegi.

Thomas. (Oma häält tõstes). Jah! Poisid, andke mulle woli Londoniga kokku leppida.

Davies. (Tume, aeglasewoitu, pahatujuline mees)

Minge üles konetooli, kui Teil midagi ütelda on, minge üles ja ütelge seda.

(Hüütakse Thomas! Teda lükatakse konetooli poole; ta astub waewaga üles konetoolile, wotab mütsi pääst, oodates, kuni kõik wait jääb Rahu)

Punase juuksega noormees. (äkki) Wana hää Thomas!

(Lare naer; parkamehed teewad oma wahel tähendusi; uuesti waikus ja Thomas hakkab rääkima)

Thomas. Meie kõik oleme üheskoos sügawuses ja loodus on meid sinna ajanud.

Henry Rons. London on meid sinna ajanud!

Evans. Ametiühisus.

Thomas. Ei London, ega ametiühisus - waid loodus. Ei ole see ühegi kehale põrmugi häbiks loodusele alla anda. Sest see loodus on väga suur asi; ta on suurem kui inimene. Mul on rohkem asstaid turjal kui

kellegil teisel siin. Waadake, see on väga halb, see loodusele vastu astumine. See on halb teisi kehasid kannatama sundida, kui selle läbi midagi võita ei ole. (Naer. Thomas räägib pahaselt edasi). Mille üle Teie naerate? See on halb, ütlen ma! Meie võitleme ühe põhjusemõtte pärast; keegi ei pea ütleva, et mina põhjusemõtte sisse ei usu. Aga kui loodus ütleb "mitte edasi", siis ei ole sellest ühtegi "kasu, tenale ninanipsu lüüa. (Naer Roberts' i poolt ja hääkskiitmise ümber). Selle looduse nõudmisi peab täitma. Inimese kohus on puhas, auus, õiglane ja halastaja olla. Seda seletab Teile kirik. (Roberts' ile pahaselt) Ja waadake, David Roberts, kirik seletab Teile, et Teie seda teha võite, ilma et Teie looduse vastu läheksite.

Jago. Mis oleks ametiühisuse kohta ütelda?

Thomas. Ma ei usalda ühisust mitte; nemad on meiega kui sõnikuga ümber käinud. Tehke, mis meie Teile ütleme", ütlesiwad nad. Kaks-kümmend aastat olen ma ahjumeeste päänees olnud ja ma ütlen ühisusele - (ärritatult) - Kas võite Teie minule siis ütelda, niisama hästi kui mina seda Teile võin ütelda, missugune oleks see õige tasu sellele tööle eest, mis need mehed teewad?" Kaks-kümmendwiis aastat olen ma ühisusele oma maksusid maksnud ja - (suure ärritusega) - jumala muidu! Mis see siis muud on kui kelmus, ütelgu see härra Harness, mis ta tahab!

(Nurin).

Evans. Kuulge, kuulge.

Henry Rons. Edasi! Kutake siis sellega!

Thomas. Waadake, kui keegi mind ei usalda, kas hakkab siis mina teda usaldama?

Jago. Oige.

Thomas. Jätke neid oma kelmustega ja toimetage ise oma pääd. (Mära)

Sepp. Seda tegime, eks ole?

Thomas. (Weel suurema ärritusega). Mind kaswa-

fati selles waimus, et ma ise oma pääd ta-
litaksin. Mind kaswatati nii, et ilma tea-
tawa asjata läbi ajada, kui mul raha ei
oleks, et teda osta. Waadake, liiga palju
asju tehtakse teiste inimeste rahaga. Meie
oleme auusasti woitelnud, ja kui meie lüüa
oleme saanud, siis ei ole see meie süüd.
Andke meile woli iseseiswalt Londoniga
kokku leppida; kui meil asi onneks ei lä-
he, siis ütlen ma, on parem, kui meie oma
allajäänist kui mehed kanname, kui et meie
kui koerad sureme ehk teiste kuuehõlmade
külge rippuma jääme, et neid meie asju
meie eest ajada lasta!

Evans. (pomisedes) Kes seda tahab?

Thomas. (Pääd ette lükates) Mis see siis on?
Kui ma kellegi isikuga woitlusesse astun
ja tema mind maha lööb, siis ei pea ma mit-
te teisi isikuid omale appi painama; ma
pean uuesti woitlusesse astuma ja kui ta
mind päriselt maha lööb, pean ma sinna
jääma, kas ei ole see õige?
(Naer)

Jago. Ei ole tarwis ametiühisust!

Henry Rons. - ametiühisust. (Teised wõtawad
hüüu üles).

Evans. Streigimurdjad!

(Bulgin ja Sepp raputawad rusikat Evans-i
poole).

Thomas. (Liigutusega) Waadake, ma olen wana
mees. (äkkiline waikus, siis uus müra)

Lewis. Wana narr oma lauluga ei ole tarwis
ametiühisust! "

Bulgin. Need ahju poisid! Kahe penni eest
lööks ma neil kõikidel näod lõmaks.

Green. Kui minu sõna juba hakatuses oleks
kuulda wõetud - -

Thomas. (Nägu pühkides) Ma jõuan nüüd selle
juurde, mis ma ütelda tahtsin - -

Davies. (Ürisedes) On ka aeg!

Thomas. (Pühalikult). Kirik ütleb: ärge seda
woitlust edasi pidage! Tehke temale lõpp!

Jago. See on wale! Kirik ütleb edasi!

Thomas. (Wihaselt) Tõepoolest! Mul on kõrwad
pääs.

Panase juuksega noormees. Oo! Pikad! (Naer)
Jago. Teie korwad on Teid siis eksiteele
wiinud.

Thomas. (Arritatult) Teil ei wõi õigus olla,
kui mul õigus on, mõlematpidi ei ole
see võimalik.

Punase juuksega noormees. Kirikul on see siis-
gi võimalik!
"Piimahabe" naerab, rahwahulgast on nuri-
nät kuulda)

Thomas. ("Piimahabemele" üksisilmi otsa waada-
tes) Oo! Teie käite hukatuse teed. Ja seda
ütlen ma Teile kõigile. Kui Teie kiriku
wastu lähete, ei taha ma Teiega ühes olla,
ega ükski teine jumalakartlik mees. (Ta
astub konetoolilt maha. Jago sammub kõne-
tooli poole. On hüüdusid kuulda: "ärge
laske teda ules minna!")

Jago. Ärge laske teda ules minna? See on sõ-
nawabadus, üks ole (Läheb ules). Mul ei ole
Teile palju ütelda. Waadake lihtsalt asja
pääle; Teie olete seda teed nii kaugele
tulnud ja nüüd tahate Teie reisi wisata.
Meil on kõikidel seesama saatus osaks oi-
nud ja nüüd tahate Teie meid pooleks lahu-
tada. Meie, masinistid! oleme Teie poole
hoidnud, Teie olete nüüd walmis, üks ole,
meist tähelepanemata mööda minema? Kui meie
seda ennem oleksime teadnud, siis ei oleks
meie Teiega mitte ühel ilusal hommikul
teele läinud! See on kõik, mis mul ütelda
oli. Wana Thomas ei ole oma piibli õpetust
hästi taibanud. Kui Teie Londonile alla
annate, ehk Harness'ile, noh, see annab mei-
le hoobi -- et oma nahka hoida -- sellest
ei saa Teie wõitu, mu poisid; see on ropp
asi, mida Teie teete. (Ta tuleb alla; tema
lühikese kõne ajal, mida ta krooniliselt
ette kannab, walitseb rahwahulgas ranutus
ja pahameel. Kons astub ette ja hüppab kõ-
netoolele. Tal on metsik segane ilme näol.

Tige nurin ja hukkamõistmine rahvahulga poolt).

Rõns. (Suure ärritusega rääkides). Ma ei ole, seltsimehed, hiilgaw kõnemees, aga mis ma ütlen tuleb südamest. Mis ma ütlen, on inimese loomuses. Kas suudab ükski mees rahulikult talitada ja päält waadata, kui tema oma ema nälga sureb? Woh, kas suudate seda?

Roberts. (Kohkudes ettepoole kumardades) Rõns!

Rõns. (Metsikult temale tarretanud pilgul otsa waadates). Sim Harness ütles õigesti! Ma olen oma arwanist muutnud!

Evans. Oo! Teie tahate ütelda, et Teie teisi laagrisse üle olete läinud!

(Rahvahulk awaldab suurt imekspanemist).

Lewis. (Rõns'i poole pöörates). Hallo! Mis on teda pööranud?

Rõns. (Kõige sügawama ärritusega rääkides). Ta ütles õigesti. Hoidke meie poole" ütles ta, ja meie hõiam. Teie poole". Selles olemis moodaläinud pikal ajal eksinud; ja keda tuleb selle eest süüdistada? (Näitab Roberts'i pääle). Seda meest sääli! Et ütles ta, wõidake rööwija vastu" ütles ta, pigistage nendel hing wälja"! Aga see ei tähendanud nende seest hinge wäljapigistamist, waid meie ja meie omakste seest ja see on tõsine tõde. Ma ei ole seltsimehed, kõnemees, liha ja weri minus räägiwad, südamu sees. (Ahwardawa kuid pool häbeliku liigutusega Roberts'i poole). Ta saab uuesti Teiega rääkima, pidage mu sona meeles, aga ärge kuulake. (Rahvahulk ähib) See on pörgutuli selle mehe keele pääl. (Roberts'i nähtakse naerwat). Sim Harness'il on õigus. Mis olemis meie ilma ametiühisuseta - kaputäis kuiwanud lehti - suitsuokk. Ma ei ole kõnemees, aga ma ütlen! Tehke lõpp! Tehke lõpp! Ennen kui et Teie edasi näisi ja lapsi nälga lasete surra.

(Päri olemise müra sumbutab peaaegu lahku- mineku müra ära).

Evans. Mis on Teid streigimurdjaks muutnud?

Rons. (Tuliwihase pilguga). Sim Harness teab, millest ta räägib. Andke meile woli Londoniga kokku leppida; ma ei ole kõnemees, aga ma ütlen - tehke lõpp selkele hirmsale wiletsele! (Keerutab oma salli korra kokku, wiskab oma pää kuklasse ja hüppab kõnetoolilt maha. Rahwahulk piaksutab käsa ja woolab ettepoole. Hüüdude keskel küllalt!
"Elagu ametiühisus!" Elagu Harness!" astub Roberts rahulikult kõnetooli. Silmapilk walitseb waikus.)

Sapp. Meie ei taha Teid kuulda. Pidage suud!
Henry Rons. Tulge maha!

(Sarnaste hüüdude juures weerwad nad kõnetooli poole.)

Evans. (Wihaselt). Laske ta rääkida! Roberts!
Roberts!

Bulgin. (Urisedes). Ta waadaku parem ette, et ma tal pääd lohki ei löö.

(Roberts silmitseb rahwahulka, nendele uuriwalt otsa waadates, kuni nad järkjärgult wait jääwad. Ta hakkab rääkima. Üks parkameestest touseb üles ja seisab.)

Roberts. Teie ei taha mind siis mitte kuulata? Teie kuulate Rons'i ja selle wana mehe kõnet päält, mitte aga minu oma. Teie kuulate Sim Harness'i juttu ametiühisusest, kes Teie wastu nii auusasti on talitanud; wähest kuulate Teie ka neid mehi Londonist? Oo! Teie ähite! Mispärast? Teie armastate ju nende jalgu oma turjal tunda, eks ole? (Kui siis Bulgin omale küarnukkidega teed kõnetooli juurde murrab, rahulikult, paatosega). Teie tahaksite minu päälau sisselüüa. John Bulgin. Laske mind rääkida, siis purustage aga, kui see Teile löbu teeb. (Bulgin seisab liigutanata ja tigidalt). Olen ma walelik, argpüks, äraandja? Kui ma seda ometigi oleksin, Teie kuulaksite mind, ma olen kindel. (Müra waikib, walitseb surma-waikus). On siin üksigi Teie hulgast, kellel streikimisega vähem wõita oleks? On siin üksigi Teie hulgast, kellel rohkem kaotada oleks? On Teie hulgas üksigi mees, kes sest-

saadik kui siin see rahutus algas, kaheksasada naela oleks äraandnud? Kuulge emetegi, kas on üksigi olemas? Kui palju on Thomas andnud - kümne naela, wõi wiis, wõi kui palju? Teie kuulsite teda ja mis temal ütelda oli? Keegi ei wõi tõendada, "ütles ta, et ma põhjused sisse ei usu - (Lõikawa pilkoga) - aga kui loodus ütlob: mitte edasi see käib looduse vastu." "Ma ütlen Teile, kui inimene loodusele ütelda ei wõi: Sunni mind sellest taganema, kui Sa wõid" - (Teatawa waimustusega) - siis ei ole tal nuid põhjused kui tema kõht. So, aga inimese wõib puhas ja auus õiglane ja halastaja olla," ütleb Thomas, ja looduse ees mütsi maha wõtta! "Ma ütlen Teile, loodus ei ole puhas ega auus, ei õiglane ega halastaja. Teie mehed, kes Teie sääl teisel pool mäeküngast elate ja pine-
das lunisel ööl surnuks wäsinult koju lähete, - kas ei pea Teie iga tolli worra maad tema käest kätte wõitma? Kas heidate Teie pikali ja jääte halastaja looduse orna kaastundmuse päale lootma? Katsuge seda kord ja peagi tunnete Teie ära, millega Teil tegemist on. Ainult selle abil loodusele näkku - (lööb rusikaga vastu kōnetooli) wõib ülepää mees olla. Andke alla," ütleb Thomas, laske põiwil; jätke oma pöörane wõitlus ja wahest," ütles ta, wahest wiskab Teile Teie waenlane ühe leiwakoorikukese maha."

Jago, Ilmasgi!

Evans. Olgu nad äraneetud!

Thomas. Seda ma sugugi ei ütelnud.

Roberts. (Hammustawat), Kui Teie seda ka ei ütelnud, mees, Teie mõtlesite seda. Ja mis ütlesite Teie kiriku kohta? Kirik on selle vastu, "ütlesite Teile, Ta on selle vastu!" Noh, et kirik ja loodus käsi käes käiwad, seda kuulon ma esimest korda oma elus. See noormees sääl - (Näitab Rons'i pääle) - ütles, et mul põrgutuli keelele olewat. Kui

see nii oleks, ma tarwitaksin teda siis terwelt ainult selleks, et seda allaandmise juttu ära kõrvetada ja põletada. Allaandmine on argpükside ja äraandjate töö.

Henry Rons. (Kuna George Rons ettepoole liigub). Anna talis, George - ära tema isori kuula!

Roberts. (Oma sõrme kõstes). Pea, George Rons, see ei ole kohane ärg isiklikka asju öiendada. (Rons peatab) Aga veel üks teine rääkis Teiega - härra Simon Harness. Meie ei wõigne härra Harness'ile ja ametiühisusele palju tänu. Nad ütlesiwad mulle jätke oma seltsimehed maha, ehk meie jätame Teid maha." Ja nad jätsiwad meid maha.

Evans. Seda nad tegid.

Roberts. Härra Simon Harness on tark mees, aga ta on hiljaks jäänud. (Kõige sügawana usuga). Kõige pääle waatamata, mis härra Simon Harness ütleb, kõige selle pääle waatamata, mis Thomas Rons, mis iga üksik siin olija ütelda wõib - meie oleme lahingu wõitnud! (Rahwahulk weelob lähemale elawalt üleswaadates Jouetu põigtusega) Teie olete oma kohtudes näpistusi tundnud. Teie olete äraunustanud, missugune see wõitlus oli; ma olen Teile seda mitu korra jutustanud, ma jutustan Teile seda nüüd weel korra. Terwe maa ihu ja were wõitlus ühe wereimeja vastu. Nende wõitlus, kes ennast iga löögiga, mida ned lööwad, iga hingetõmbusega ära kulutawad wõitluses ühe asja vastu, mis ennast nende kulul nuumab ja kaswab ja kaswab halastaja looduse seaduse järele. See asi on kapitalismi, mis inimeste palehigi ja nende pääaju waewa oma hinna eest ostab. Kas mina seda ise ei tea? Kas ei ostetud minu pääaju tööd seitsmesaja naela eest ja kas ei wõidetud selle seitsmesaja naela läbi sadatuhat naela ilma sõrmeliigutamata. See on, asi wõtab nii palju kui wõimalik ja Teile annab ta nii wähe kui wõimalik. See on

kapital! Asi mis ütleb - Mul on Teie wae-
 sekeste pärast hale meel" - Teil on kole
 raske aeg, ma tean, "mis aga mitte ainust-
 gi kuuepennitükki oma diwidendidest ära
 ei anna, et Teid aidata paremaid aegu lä-
 bielada. Niisugune on kapital! Ütelge mulle,
 kas kõigi nende ütelistele päale waatamata,
 üks ainukenegi nende hulgas, kes nõuus
 oleks sissetulekumaksule weel üht pennit
 juurde lisama, et waaseid aidata? Niisugune
 on kapital! Walge näoga, kiwisesüdamega hir-
 mutis! Teie olete teda põlwitana sundinud;
 kas tahate Teie wiimasel silmapilgul jä-
 rele anda, et oma wiletsaid kehäsid walu
 eest hoida? Kui ma täna hommikul nende
 Londoni wanameeste juurde läksin, siis
 heitsin ma pilgu nende südamepõhja. Sääl
 istus üks nende hulgas - härra Scantle-
 bury, meie kulul toidetud lihahunik; terwe
 ilma eest sääl istudes, nagu aktsiaühisuse
 osanikud, kes istuwad, keelt ega sõrme ei
 liiguta, ja diwidendisid wastu wõtawad -
 suur keeletu härg, kes ainult siis wõib
 wihale minna, kui hädaoht tema toitu warit-
 seb. Ma waatasin nendele silma ja ma nä-
 gin, tema kartis - kartis iseenes ja oma
 diwidendide, ja oma waewapalkade pärast,
 kartis isegi neidsamu osanikka, kelle ka-
 susid ta kaitseb; ja kõik päale üheainsa
 kardawad - nagu lapsed, kes öösel metsa
 pääsewad ja iga lehekohina juures kohku-
 wad. Ma palun Teid, mehed - (ta peatab, hoiab
oma käe ette, kuni kõige suurem waikus
walitseb) - andke mulle waba woli nendele
 ütelda: Minge Londonisse tagasi. Töölis-
 tel ei õle Teie jaoks mitte midagi!" (Müra)
 Andke mulle woli ja ma wannun Teile, nädä-
 la jooksul on Teil Londoni poolt kõik
 käes, mis Teie nõuate.

Evans, Jägo ja teised. Waba woli! Andke talle
 waba woli! Braawo - braawo!

Roberts. Meie ei wõitle mitte praeguse lühi-
 kese silmapilgu pärast (müra waikib), mitte

meie eneste pärast, meie eneste tähtsuseta kehade ja nende tarwiduste pärast, waid kõikide nende pärast, kes kõigil tulewasel ajal meie järele tulewad. (Kõige sügawama kurbtusega). Oo, mehed - armastuse nimel nende wastu ärge weeretage uut kiwi nende pääle, ärge aidake taewast pimestada ja ärge laske seda wihast woogu nende pääle tulla. Neid ootab kõige pahem, mis minule woib juhtuda, kõige pahem, mis meile kõikidele woib juhtuda, üks ole - üks ole? Kui meie seda walge näoga, weriste huultega hirmutist woime wärisema panna, kes elu meilt enestelt, meie enestelt ja lastelt wälja on imenud, maailma algusest saadik. (Kirglist tooni jättes, kõige suurema rõhu ja tugewusega). Kui meil mitte mehe südant ei ole, temale wastu seista rind rinna ja silm silma wastu ja teda taganema sundida, kuni ta halastuse järele kisendab, siis saab ta edasi meie elu wälja inema; ja meie jääme igaweseks ajaks mis meie oleme, (peaaegu sosinal) alamad kui koerad.

(Kõige suurem waikus, Roberts seisab oma keha kergesti kiigutades oma pilkudega rahwahulga nägusid põletades).

Evans ja Jago. (äkki) Roberts! (Hüüd wõetakse üles).

(Rahwahulgas tundub kerge liikumine, Madge, kes altpoolt koiewedamise teed tuleb, jääb konetooli juures seisma. Roberts' ipoole üleswaadates. Akkiline kahtlane waikus).

Roberts. Loodus, "ütleb see wana mees, andke looduŕele järele," Ma ütlen Teile, Lõõge loodusele näkku - ja laske ta seda kõige hullemat teha! (Ta silmab Madge'i, tõmbab silmakulmud kortsu ja waatab korwale).

Madge. (Tasasel häälel - konetooli ees) Teile naene on suremas!

(Roberts waatab temale läbitungiwa metsiku pilkuga otsa, nagu oleks teda mõnelt waimustuse mäeharjalt alla kistud).

Roberts. (Katsub edasi kogeleda). Ma ütlen

Teile - wastake nendele - wastake nendele -
(Tema hääl kustub rahwahulga müra keskel)

Thomas. (Ettepoole astudes). Kas Teie siis ei kuule?

Roberts. Mis on? (Surma waikus).

Thomas. Teie naene, mees!

(Roberts wiiwitab, siis kargab ta, üht liigutust tehes alla ja läheb altpoolt köiewedamise teed ära, mehed teewad taile teed. Seisew parkamees teeb tee lahti ja hakkab laternat põlema süütma. Päewawalgus wäheneb ruttu).

Madge. Tal ei oleks tarwis olnud rutata. Annie Roberts on surnud. (Siis keset waikust, kirguliselt). Teie pinestatud koerte rämps! Kui palju naisi tahate Teie weel surra lasta?

(Rahwahulk kokkub tema eest tagasi ja jaguneb salkadesse, segase rahufu liigutusega. Madge läheb ruttu altpoolt köiewedamise teed minema. Waikus, kui nad temale järele waatawad).

Lewis. On see Teil aga tulehark!

Bulgin. (Urisedes) Ma löön tal lõualuu puruks.

Green. Kui mind oleks kuulda wõetud, see waene naene - -

Thomas. See on jumala kohus, et ta kiriku wastu läks. Ma ütlesin temale, kuidas see olema saab!

Evans. Seda enam põhjust temaga ühte hoida. (Elaguhüüd) Kas tahate teda nüüd maha jätta, kus ta maas on? Kas tahate teda nüüd üle parda wisata, kus ta oma naese on kaotanud?

(Rahwahulk mürab ja hüüab elagu ühe korraga).

Rons. (Konetoolile hüpates). Oma naese kaotanud! Jah! Kas Teie siis aru ei saa? Waadake oma kodu, waadake Teie eneste naisi! Mis peab neid päästma? Peagi on Teie eneste majades seesama lugu!

Lewis. Ja, jah!

Henry Rons. Oige! George, õige!

(Hääkskiitmise mürin).

Rons. Mitte meie ei ole pimedad, vaid Roberts. Kui kaua tahate Teie sellega leppida!

Henry Rons, Bulgin, Davies. Pekske ta minema!
(Hüüd võetakse üles).

Evans. (Metsikult) Meest jalaga lüüa, kes maas on? Kes maas on?

Henry Rons. Pidage lõuad!

(Evans tõstab oma kätt ähwarduse pääle Bulgin'i poolt. Parkamees, kes laterna on polema süüdanud, hoiab teda kõrgel oma pää kohal).

Rons. (Konetooli poole karates). Mis teda siis muud maha löi, kui mitte tema enese cnetu kangekaelsus? Kas mõtlete Teie ühe mehe järele käia, kes ainult nii kaugelt näeb, kui ta ise läheb?

Evans. Tä on oma naese kaotanud.

Rons. Ja kelle süüd see on, kui mitte tema onese oma. Jätke teda juba korra, ütlen na, enne kui ta Teie eneste naesed ja emad ära on tapnud.

Davies. Maha temaga.

Henry Rons. Ta on valmis.

Brown. Meil on temast küllalt saanud.

Sepp. Liiga palju!

(Rahwahulk võtab need hüüded üles, mahaarvatud ainult Evans, Jago ja Green, keda waikselt sepaga nähtakse waidlewät)

Rons. (Kisast üle). Meie lepime ametiühisusega kokku, poisid. (Elagu hüüd).

Evans. (Metsikult) Teie streigimurdjad!

Bulgin. (Metsiku wihaga - teda poksimisele wälja kutsudes) Keda Sa streigimurdjaks nimetad ülejooksik?

(Evans tõstab oma rusikaid, lööb hoobi tasisi ja lööb vastu. Nad wõitlewad. Parkameeni nähtakse laternat kõrgele hoidwat ja sellest waatest löbu tundwat. Wana Thomas astub ettepoole ja tõstab oma käed üles).

Thomas. Häbenege oma wõitluse pärast!

(Sepp, Brown, Lewis ja punase juuksega noormees kisuwad Evans'ija Bulgin'i koost. Näitelawa on peaaegu pime) (Besriie langeb)

III. WAATUS.

Kell on wiis. Underwood'ide saalis, mis maitserikkalt on sisse säetud, istub Enid sohva pääl ja töötab ühe lapse kuuakese kallal. Edgar teeb tegemist ühe portselanist kastikesega peenejalgse lauakese juures keset tuba. Tema silmad waatawad wahetpidamata kahepoolega ukse poole, mis söögituppa wiib.

Edgar (portselanist kastikest silitades ja pilku oma kella pääle heites). Just wile pääl, nad on kõik sääl sees ootamas, mahaarwatud Frank. Kus ta on?

Enid. Ta pidi Gasgoyne'ide poole minema ühe kontrahi pärast. Kas Teil teda wahest tarwis tuleb?

Edgar. Ta ei saa meid aidata. See on direktorite töö. Ühepoolega ukse poole liikudes mis poolest saadik ühe eesriide läbi on warjatud). Isa on omas toas?

Enid. Jah.

Edgar. Ma soowiksin, Enid, et ta sinna jääks. (Enid waatab üles tema poole).

See on porgu asi, kallike. (Ta wotab wäikesese kastikesega uuesti kätte ja pöörab teda ringi ja ringi).

Enid. Ma käisin täna päälelõunat Roberts'ite pool, Ted.

Edgar. See ei olnud wäga mõistlik.

Enid. Ta tapab oma naese lihtsalt ära.

Edgar. Sa tähad ütelda, et meie seda teeme.

Enid (äkki). Roberts peaks järele andma.

Edgar. On hulk asju olemas, mis meeste poolt räägiwad.

Enid. Ma ei tunne pooltgi nii palju nendega kaasa, kui enne, kui ma sinna läksin. Nad säewad ainult klassi tundmust Teile wastu üles. Waene Annie nägi kole halb walja - tuli kustumas ja tema jaoks mitte midagi kohast süüa. (Edgar sammub edasi tagasi). Aga ta püüdis ikka Roberts'ist eest seista. Kui näed koike seda wiletsust walitsemas

ja tunned, et Sa midagi teha ei suuda, siis pead terve asja ees oma silmad kinni panema.

Edgar. Kui seda teha suudad.

Enid. Kui ma sinna läksin, olin ma täiesti nende poolt, aga nii pea kui ma sinna sain, hakkasin ma otsekohe täitsa teistmoodu tundma. Inimesed räägivad kaastundmusest töötavate klassidega, nad ei tea, mis see tähendab, seda tegelikus elus läbi viia katsuda. See näis lootusetu olevat.

Edgar. Oo! noh.

Enid. Kõle on, kui sarnane tööliste seisukord veel edasi kestab. Ma loodan kõigest südamest, et isa mõnes asjas järele annab.

Edgar. Seda ta ei tee. (Kurvalt). Tema juures on see teatav usutunnistus. Araneetud! Ma tean, mis tuleb! Häälte enamus saab tema vastu olema.

Enid. Seda nad ei julgoks!

Edgar. Seda nad teevad - nendel on pöörane hirm.

Enid (pahaselt). Seda ei salliks ta ilmasgi!

Edgar (õlgasid kehitates). Kallike, kui Sa hääletamisel lüüa saad, pead Sa seda sallima.

Enid. Oo! (Ta tõuseb täis hirmu üles). Kas ta aga tagasi astuks?

Edgar. Muidugi mõista! See läheb tema usu juurteni.

Enid. Aga tema armastab oma aktsiaühisust nii pööraselt. Ted! Tema jaoks ei jääks enam midagi üle! See oleks kõle! (Edgar kehitate õlgasid). Oo, Ted, ta on juba nii wana! Teie ei tohi teda waha jätta!

Edgar (oma tundmuse ägeda kõne teha warjates). Kõik mu tundmused selle streigi aegu on tööliste poolt.

Enid. Enam kui kolmkümmend aastat on ta eesistuja olnud! Tema sünnitas terve asja! Ja mõtle nende halbade aegade pääle, mis nendel oliwad ja alati oli see tema, kes neid kitsikusest wälja aitas. Oo, Ted, Teie

peate -

Edgar. Mis Sa õige tahad? Praegu alles ütlesid Sa, et Sa loodad, et ta järele annab. Nüüd jälle nõud Sa, et ma teda mittejäreleandmises toetaksin. See ei ole mäng, Enid!

Enid (palawalt). Minule ei ole see mäng, et isa hädaoht ootab koike kaotada, millest ta elus hoolib. Kui tema järele anda ei taha ja lüüa saab, siis murrab see teda lihtsalt maha!

Edgar. Kas Sa ei ütelnud, et see kole on, kui sarnane tööliste seisukord weel edasi kestab?

Enid. Aga kas Sa siis aru ei suuda saada, Ted, et isa sellest ilmasgi üle ei saa! Sa pead neid kuidagi wiisi tagasi hoidma. Teised kardavad teda. Kui Sa teda toetad - -

Edgar (kätt pääd külge pannes). Oma kindla arwamise vastu - Sinu kindla arwamise vastu! Sel silmapilgul, kui asi kedagi isiklikult pigistama hakkab - -

Enid. Ei ole oma isikust jutt, waid isast!

Edgar. Sinu perekond ehk Sa ise ja etendus on otsas!

Enid (haawatult). Kui Sina seda tõsiselt ei wota, mina küll!

Edgar. Mina armastan isa just niisama palju kui Sina, sellel ei ole selle asjaga midagi tegemist.

Enid. Meie ei wõi meeste kohta midagi ütelda, see on kõik umbkõzdu. Aga meie teame, et isa ühel häääl päewal rabanduse woib saada. Tahad Sa ütelda, et tema Sinule rohkem ei ole kui - -

Edgar. Muidugi mõista on ta mulle rohkem.

Enid. Siis ei saa ma Sinust aru.

Edgar. Hm!

Enid. Kui see Su enese hääks oleks, siis oleks see hoopis teine asi, aga oma isa hääke! Sa ei kujuta enesele seda nähtawasti mitte ette.

Edgar. Ma kujutan seda enesele wäga selgesti ette.

Enid. Sinu esimene kohus on teda päästa.

Edgar. Ma tahaksin õige teada.

Enid (ärdalt paludes). Oo, Tedi! See on ainukene huvi, mis temale järele on jäänud; see saab temale nagu surmalöök olema!

Edgar (oma liigutust taltsutades). Ma tean.

Enid. Luba mulle.

Edgar. Ma teen, mis ma võin.

(Ta pöörab kahepoolega ukse poole. Eesriidega üks läheb lahti ja Anthony ilmub. Edgar avab kahepoolega ukse ja läheb säälik kaudu ära. Scantlebury hääli on norgalt kuulda: "Ule wile - ilmaegi ei saa meie läbi - pean selles woeras-temajas weel ühe louna sööma!" Uksed pandakse kinni. Anthony sammub edasi).

Anthony. Sa oled Roberts'it vaatamas käinud, nagu ma kuulen.

Enid. Jah.

Anthony. Tead Sa, mille järele niisugune katse wälja näeb sarnase kuristiku üle silda ehitada? (Enid paneb oma töö wäikese laua pääle ja waatab temale otsa). See on nagu liiwaga soela täitmine!

Enid. Ära seä tulle!

Anthony. Sa arwad, et Sa oma kinnastes kätega meie aastasaja häda parandada suudad. (Ta sammub edasi).

Enid. Isa! (Anthony jääb kahepoolega ukse juurde seisma). Ma mõtlen ainult Sinu pääle!

Anthony (pehmemalt). Ma võin ise enese eest hoolt kanda, kallid.

Enid. Oled Sa selle pääle mõtelnud, mis juhtub, kui Sa süäl sees - (näitab käega) - lüüa saad?

Anth. Mul ei ole nõuu lüüa saada.

Enid. Oo, isa, ära anna nendele wõimalust; Sa ei ole mitte terve; kas on Sul ülepää tarwis koosolekule minna?

Anth. (mõruda wihase naeratusega). Järsku plehku pista?

Enid. Nad jätawad Sind aga hääletades wähe-

musesse!

Anth. (kätt ukse külge pannes). Seda meie näeme!

Enid. Ma palun Sind, isa. (Anthony waatab tal-
le ernalt otsa). Kas Sa ei tahaks? (Antho-
ny raputab pääd. Ta awab ukse. Häälte su-
min tungib sisse).

Scantl. Kas poole seitsme rongi pääl lõunat
woib saada?

Teneb. Ei, mu härra, seda ma ei usu.

Wiider. Noh, ma tahan südame päält ära rää-
kida; mul on sellest küllalt olnud.

Edgar (terawalt). Mis?

(Sumin löpseb jalamaid. Anthony läheb
üle ukse ja paneb ta oma tagast kinni.
Enid kargab ohmatatud liigutusega uk-
se juurde. Ta paneb käe pööratava uk-
sengõpi pääle ja hakkab teda pöörama,
siis läheb ta kamina juurde ja kopu-
tab jalaga kamina-ruua vastu. Akki ko-
listab ta kella. Frost tuleb ukse kau-
du mis eeskotta wiib).

Frost. Jah, armuline proua?

Enid. Kui töölised tulewad, Frost, siis olge
hää juhatage neid siia; eeskoda on külm.

Frost. Ma woissin neid sahwrisse wiia, armu-
line proua.

Enid. Ei. Ma ei tahaks neid - haawata; nad on
nii hellad.

Frost. Jah, armuline proua. (Waikus). Wabanda-
ge, härra Anthony ei ole päew otsa midagi
söönud.

Enid. Ma tean, Frost.

Frost. Mitte midagi pääle kahe whisky soo-
daga, armuline proua.

Enid. Oo! Teis ei oleks teda neid pidanud
juua laskma.

Frost (wäga tosiselt). Härra Anthony on wähe
isemeelne, armuline proua. Ei ole ju, nagu
oleks ta noorem mees ja teaks, mis tema-
le hää on; ta tahab oma tahtmist.

Enid. Ma arwan, seda tahano meie kõik.

Frost. Jah, armuline proua. (Rahulikult).

Wabandage, et ma sellest streigist räägin. Ma olen kindel, et kui need teised härrad härra Anthony'le järele annakawad ja pärast tööliste rahulikult lubaksiwat, mis nad nõuawad, et see see koige parem tee oleks. Ma leiain et see wahete wahel tema juures väga kasulik on, armuline proua. (Enid raputab peäd). Kui temale wasturäägitakse, see teeb teda ägedaks (ilmega, nagu oleks ta ühe ülesleiduse teinud), ja ma olen ise enese juures tähelepannud, kui ma äge olen, siis on mul sellest tagastjärele alati kahju.

Enid (naeratades). Olete Teie ka kunagi äge, Frost?

Frost. Jah, armuline proua; oo! wahel olen väga äge!

Enid. Ma ei ole Teid kunagi näinud äge olevat.

Frost (ilma isikluseta). Ei, armuline proua; see on nii. (Enid rigub rahutult ukse pilda poole. Frost tundmusega). Kuna ma, nagu Teie, armuline proua teate, oma wiieteistkümmendast aastast pääle härra Anthony'ga ühes olen olnud, siis teeb see mulle muud, kui ma näen, kuidas teda tema wanaduses piinatakse. Ma wõt sin wabaduse härra Franklin'iga rääkida (iasasema häälega) - näis koige arwkan nende härrade huigas olewat - aga tema ütles mulle: "See on koik väga hää, Frost, aga see streik on väga tõsine asi," ütles ta. "Tõsine koiksidele pooltele, kahtlemata "ütlesin ma, "äge täitke tema rahumist, armuline härra." ütlesin ma, "rääkige tema tahtmist. See on just nii, nagu teieks üks nees kiwi müüra juurde, ta ei löö oma peäd tema wastu, waid läheb temast üle." "Jah," ütles ta, "ütelge seda parem oma härrale." (Frost waatab oma küünte pääle). Nii on lugu, armuline proua. Ma ütlesin täna

hommiku härra Anthonyle: "On see seda väärt, armuline härra?" "Kurat wõtku," ütles ta mulle, "Frost! Waata kuidas Sa oma asjadega toime saad, ära topi oma nina mujale, ehk kuu aja pärast woid Sa minna!" Wabandage, armuline proua, et ma sarnast sõna tarwitasin.

Enid (kahepoollega ukse juurde liikudes, kuulatades). Kas Sa seda töölist Roberts'it tunned, Frost?

Frost. Jah, armuline proua; see tähendab, ainult nägemise järel. Aga juba talle otsa waadates võib ütelda, missugune ta on.

Enid (hinge kinni pidades). Jah?

Frost. Tema ei ole mitte üks nendest hari-
likkudest ilmsüüta sotsialistidest. Ta on äge; tal põleb tuli sees. Ta on seda mida ma "isikuks" nimetan. Mehel võib missugune arwamine tahes olla, nii kaua, kui ta mitte isik ei ole; kui ta seda on, siis ei ole tema mitte ilma hädachuta.

Enid. Ma arwan sedasama tunneb minu isa Roberts'i kohta.

Frost. Kahtlemata, armuline proua, härra Anthony tundmus on tema wastu. (Enid hvi-
dab terawa pilgu tema poole, aga kui ta leiab, et Frost'il täieline tosi taga on, seisab ta huuli närides ja waatab kahepoollega ukse peäle). See on päris korrapäraline woitlus nende kahe wahel. Mul ei ole kannatust selle Roberts'iga. Selle järel, mis mulle räägitakse, on tema just niisamasugune harilik tööline nagu kõik teised. Kui tema ühe asja ülesleidis, siis oi käi tema käsi sugugi halwemini, kui sadandel teistel. Mu wend leidis teatawa pööratawa laua üles - keegi ei andnud temale midagi selle eest ja sääl ta nüüd on, iga pool tarwitatakse teda. (Enid liigub kahepoollega uksele lähemale). On teatawat sorti muhi, kes seda maailmale kunagi andeks ei anna, et nemad mitto suurtsugu härradena

ei ole sündinud. Mis ma ütlen on järgmine - ükski mees, kes gentleman on, ei waata sellepärast teise mehe pääle alla, sest et see juhtumisi üks ehk paar klassi temast kõrgemal seisab, niisama vähe nagu siis, kui ta üks ehk paar klassi temast alamal seisab.

Enid (vähe kärsitult). Jah, ma tean, Frost, muidugi moista. Olge hääd, minge sisse ja küsige, kas nad theed tahavad; ütelge, et mina Teid saatsin.

Frost. Jah, armuline proua. (Ta avab tasakesti ukse ja läheb sisse. Silmapilguks kõlab tosin, kaunis pahane jutuejanine tuppa).

Wilder. Ma ei ole Teiega ühel arwamisel.

Wanklin. Meie oleme seda juba kaksteistkümmend korda korranud.

Edgar (kärsitult). Noh, missugune oleks ettepanek?

Scantl. Jah, mis ütleb Teie isa? Theed? Mitte minule, mitte minul!

Wanklin. Kui ma õigesti aru saan, ütleb esimees järgmist - -

(Frost astub uuesti sisse, ust enese taga kinni pannas)

Enid (ukse juurest taganedes). Kas nad theed ei taha, Frost? (Ta läheb väikese laua juurde, jääb liigutanata seisama, lapsekleidikese pääle waadates)

(Toatüdruk astub eeskojast sisse)

Toatüdruk. Keegi preili Thomas, armuline proua.

Enid (oma pääd tõstes). Thomas? Missugune preili Thomas - mõtlete Teie - - ?

Toatüdruk. Jah, armuline proua.

Enid (kohkunult). Oo! Kus ta on?

Toatüdruk. Eeskojas.

Enid. Ma ei taha - - (Ta wiiwitab).

Frost. Pean ma ta ära koristama, armuline proua?

Enid. Ma tulen wälja. Ei, juhata ta siia sisse Ellen.

(Toatüdruk ja Frost lähewad wälja. Enid

istub väikese laua äärde põlglikult huu-
li krimpsutades, ja võtab lapse kleidike-
se kätte. Toatüdruk toob Madge Thomas'e
sisse ja läheb välja; Madge jääb ukse
juurde seisma).

Enid. Tülge sisse. Mis on. Mis asjus Teie tu-
lite, olge lahke?

Madge. Tõin Teile proua Roberts'i poolt sõna.

Enid. Tõite sõna? Jah.

Madge. Ta palub Teid tema ema järele waadata.

Enid. Ma ei saa aru.

Madge (tigedalt). See on see sõnum.

Enid. Aga - mis - mispärast?

Madge. Annie Roberts on surnud. (Waikus).

Enid (hirmunult). Aga sellest on ju ainult
vähe üle tunni, kui ma teda nägin.

Madge. Külma ja nälja pärast.

Enid (püsti tõustes). Oo! See ei ole tõsi!
Waasekese süda - - Mis ajab Teid mulle
sarnase pilguga otsa vaatama? Ma katsusin
teda aidata.

Madge (allasuratud metsikusega). Ma arvasin,
et Teie soda hää meelega teada tahaksite.

Enid (kirglikelt). See on nii ülekohtune! Kas
Teie siis aru ei suuda saada, et ma Teid
koiki aidata tahan?

Madge. Ma ei ole kunagi kedagi haawanud, kes
mind mitte enne ei oleks haawanud.

Enid (kõlmalt). Mis halba olen ma Teile tei-
nud? Mispärast räägite Teie sedawiisi mi-
nuga?

Madge (kõige mõrudama rõhuga). Teie tulete
omast elulähedusest meie järele luurama!
Nädal nälga, soda läheks Teile tarwis!

Enid (wastu seistes). Ärge rumalusi rääkige!

Madge. Ma nägin ta surma, ta käed oliwad kül-
ma pärast sinised.

Enid (teeb mureliku liigutuse). Oo! mispärast
ei tahtnud ta ennast minu poolt aidata
lasta? See on niisugune mõteta uhkus!

Madge. Uhkus annab ka natukene sooja kui
muud midagi ei ole.

Enid (kirglikelt). Ma ei taha Teiega rääkida!

Kuidas võiksite Teie ütelda, mis mina tunnen? See ei ole minu süüd, et mina parimates oludes sündisin kui Teie.

Madge. Meie ei taha Teie taha.

Enid. Teie ei saa aru ja Teie ei taha aru saada; olge hää, minge ära!

Madge (haleda ilmega). Teie olete ta ära tapnud, kõigi oma ornade sõnade pääle waatamata, Teie ja Teie isa -

Enid (tulise wiha ja liigutusega). See on nurjatu! Minu isa kannatab ise selle õnnetu streigi läbi.

Madge (raskemeelselt, wõidurõõmuga). Ütelge temale siis, et proua Roberts surnud on! See parandab teda.

Enid. Minge ära!

Madge. On onn, et temal lapsi ei ole, nagu Teil. (Ta teeb äkilise ja rutulise liigutuse Enid'i poole, üksisilmi lapse kleidikese pääle waadates, mis risti üle wäikese laua allaripub. Enid haarab kleidikese kätte, nagu oleks see laps ise. Nad seisawad küünra kaugusel üksteisest, üks teisele silma waadates).

Madge (wähe naeratades kleidikese pääle näidates). Ahah! Teile tundsite seda!
(Enid silub, pisarad lähedal, lapse kleidikest).

Enid. Minge ära!

Madge. Ma olen Teile sõnume toonud. (Ta pöörab ümber ja läheb eeskotta wälja. Enid, kes liigutamata seisab, kuni Madge ära on läinud, langeb laua ääres maha, pääd üle kleidikese kumardades, mida tema ikka veel kowasti ennast wastu surub. Kahepoolega üks läheb lahti ja Anthony astub aeglaselt sisse; ta läheb oma tütrest mööda ja laseb ennast leentoolile wajuda. Ta on wäga ärritatud ja punane).

Enid (oma liigutust warjates - hirmuga). Mis on isakene? (Anthony teeb liigutuse, ei räägi aga mitte). Kes see oli? (Anthony ei wasta. Enid, kes kahepoolega ukse juurde

läheb puutub Edgar'iga kokku, kes sisse tuleb. Nad räägiwad madalal häälel üksteisega). Mis on, Ted?

Edgar. See Wilder! Läheb isiklikuks! Ta oli lihtsalt häbematalt haawaw.

Enid. Mis ta ütles?

Edgar. Ütles, isa olewat liiga wana ja nõrk et teada, mis ta teeb! Isa on kuus tema taolist wäärt!

Enid. Muidugi mõista on ta seda. (Nad waatawad Anthony otsa, üks awaneb kaugemale, ilmub Wanklin Scantlebury'ga).

Scantl. (Tasasel sumbutatud häälel). Mulle ei meeldi selle wäljanägemine!

Wanklin (edasi sammudes). Kuulge, esimees! Wilder saadab Teile oma wabanduse. Keegi ei wõi rohkem teha.

(Wilder, tema järele Tench, tulewad sisse; Wilder läheb Anthony juurde).

Wilder (nukralt). Ma wotan oma sonad tagasi, mu härra. Kahetsen.

(Anthony nokutab temale pääd).

Enid. Teie ei ole kindlale otsusele jõudnud, härra Wanklin?

(Wanklin raputab pääd).

Wanklin. Meie oleme kõik siin, esimees; mäs Teie ütlete? Kas peame asjaga edasi minema, wõi peame teise tuppa tagasi minema?

Scantl. Jah, jah; lähme aga edasi. Meie peame midagi kindlaks tegema. (Ta pöörab wäikesest toolist korwale ja asetab ennast äkki koige suuremasse tooli, monususe tunde pärast ohates. Wilder ja Wanklin wotawad ka istet; ja Tench tombab cige seljaga tooli esimehe korwale, istub selle ääre pääle taskuraamat ja sulapääd käes).

Enid (sosistades). Ma tahan üks silmapilk Sinuga rääkida, Ted. (Nad lähewad kahepoollega ukse kaudu wälja).

Wanklin. Tõepoolest, esimees, sellest ei ole ühtegi kasu, kui meie ennast wale julgusetundmusega rahustame. Kui see streik

mitte enne pääkoosolekut lõpule ei ole
wiidud, wõtawad meid osanikud kindlasti
wastutusele.

Scantl. (ennast liigutades). Mis - mis on?

Wanklin. Ma tean seda kui toetasja.

Anthony. Tehku nad seda!

Wilder. Ja ennast väljawisata lasta?

Wanklin (Anthonyle). Mul ei ole midagi selle
wastu, ilmasüüta piina kannatada politika
pärast, mille sisse ma usun, kuid selle
wastu seisan ma kindlasti, et kellegi
teise põhjused pärast ennast ärapõ-
letada lasta.

Scantl. Wäga mõistlik - Teie peate sellest
aru saama, esimees.

Anth. Meie wõlgneme seda teistele tööandja-
tele, et kindlaks jääda.

Wanklin. Sellel on oma piir.

Anth. Hakatuses olite kõik täis wõitlusehi-
mu.

Scantl. (teatawa ähkimisega). Meie arwasime, et
töölised järele annawad, aga - nad ei ole
seda teinud!

Anth. Nad teewad seda!

Wilder (ülestopustes ja edasitagasi sammudes)

Ma ei wõi oma ärimishe nime häwitada
lasta selle lõbu eest, et töölisi äranäl-
jutada. (Peaaegu pisaratega). Ma ei wõi
enesele seda lubada! Kuidas wõime osanik-
kudele vastu astuda, kui asjad sarnases
seisukorras on?

Scantl. Kuulge, kuulge - kuulge, kuulge!

Wilder (Kintsu vastu lüües). Kui keegi minu
käest nõuab, et ma nendele ütleksin: ma
olen Teil wiiskümmend tuhat naela kaota-
nud ja ennem kui et ma oma kõrkuse tasku
pistan, kaotan ma Teil weel korra nii
palju. (Anthony otsa waadates). See on -
see on loomuwastane! Ma ei tahaks Teie
wastu talitada, mu härra -

Wanklin (usutades). Kuulge, esimees, meie ei
ole mitte wabad toimetama. Meie oleme
osad ühest masinast. Ainukone asi, mis

meil teha tuleb, on waadata, et Aktsiaühisus nii palju kasu teenib, kui ta aga ilma hädahüta võib. Kui Teie mind põhjusemote puuduse pärast hukkamõistate: ma ütlen, meie oleme wolinikud. Mõistus ütleb meile, et meie iialgi paljake kokkuhoidmise abil seda tagasi ei saa, mida meie kaotame, kui meie seda wõitlust edasi peame - tööpoolest, esimees, meie peame teda lõpule wiima, kõige parematel tingimistel, mis meie teha woime.

Anth. Ei!

(Waikus üleüldise kokkumise pärast).

Wilder. See on siis wastus, mis igat juttu järsult lõpetab. (Laseb oma käed teatawa meeleäraheitmisega alla langeda). Nüüd ei pääse ma ilmasgi Hispania maale!

Wanklin (wähe pilget alal hoides). Teie kuullete oma wõidu järeldusi, esimees?

Wilder (lahti pääsewa tundmusega). Minu naene on haige.

Scanti. Heldeke, heldeke! Kas tõesti!

Wilder. Kui mina teda sellest külmast wälja ei saa, ei wastuta ma tagajärgede eest.

(Kahepoolega ukse kaudu tuleb Edgar sisse wäga tõsise wärijaanagemisega).

Edgar (oma isale). Kas oiete seda juba kuulnud, mu härra? Proua Roberts on surnud!

(Igaüks wastab üksisilmi tema otsa, nagu katsuks ta selle teete tähtsust hinnata).

Enid käis teda täna päälounat waatamas, tal ei olnud ei süsa, ega toitu, ega midagi muud. Sellest on küllalt!

(Järgneb waikus, igaüks hoiab teiste pilkude eest, maha arwatud Anthony, kes terawalt oma poja otsa waatab).

Scanti. Ega Teie omatigi ei arwa, et meie oleksime waasekest aidata wõinud?

Wilder (segaselt). Naesel on halb terwis. Kee- gi ei woi ütelda, et meie pääle mingisugune wastutus langeks. Wähemalt - mitte minu pääle.

Edgar (kuumalt). Ma ütlen, meie oleme wastuta-

wad

Anth. Sõda on sõda.Edgar. Mitte naeste vastu.Wanklin. Juhtub sagedasti, et naesed kõige suuremad kannatajad on.Edgar. Kui meie seda teadsime, siis seisab seda suurem vastutus meie pääl.Anth. See ei ole asjaarmastajate asi.Edgar. Nimetage mind kuidas tahate, mu härra. See on mulle jälkuse pääle ajanud. Meil ei olnud ühtegi õigust asju nii pikale wenitada.Wilder. Mulle ei meeldi see asi põrmugi - see käremeelne naru saab teda nende oma otstarbe kohaselt käänama; waadake, kas nad seda ei tee! Nad säewad mõne uskumata muinasloo kokku selle waese naese kohta, kes nälga suri. Mina pesen oma käed sel-lest puhtaks.Edgar. Seda Teile ei saa. Seda ei saa keegi meist.Scantl. (rusikaga vastu tooli leani lüües).

Ma protesterin aga selle vastu -

Edgar. Protesterige nagu tahate, härra Scantlebury, see ei muuda tõeasju.Anth. Küllalt.Edgar. (temale pahaselt närku waadates). Ei, mu härra. Ma ütlen Teile karwapäält, mis ma mõtlen. Kui meie tõendame, et töölistes mitte ei kannata, siis on see petus; ja kui nad kannatawad, siis teame inimese loomusest küllalt, et ära tunda, et naesed weel enam kannatawad, ja mis lastesse puutub - noh - see on nurjatu! (Scantlebury tõuseb oma tooli päält püsti). Ma ei tõenda, et meie halastamata olla mõtlesime, ma ei tõenda midagi selle sarnast; ma tõendan aga, et see kuritegu on, oma silmi tõeasjade ees kinni panna. Meie anname nendele töölistele tööd ja sellest ei suuda meie mööda pääseda. Ma ei hooli nii palju töölistest, aga ennem paneksin ma oma ameti Nõukogus maha, kui et ma edasi

naisi sarnasel wiisil näljutaksin.

(Kõik pääle Anthony on nüüd jalul, Anthony istub toolileenidest kinni hoides ja waatab üksisilmi oma pojale otsa).

Scantl. Mulle - mulle ei meeldi see wiis, kuidas Teie küsimuse üleswõtate, noorhärä.

Wanklin. Teie lasete sihist kaunis mööda.

Wilder. Seda arwan ma toepoollest!

Edgar (enesewalitsemit käotades). Sellest ei ole ühtegi kasu asjade eest kõrwale pui-gelda; kui Teie naaste surmaga tegemist tahate teha - mina mitte!

Scantl. No, noh, noor mees!

Wilder. Meie tahaksime tegemist teha? Mitte mina, mina ei taha seda mitte!

Edgar. Meid on wiis selle Nõukogu liiget, kui neli meist selle vastu oliwad, miks lasksime meie asja suureks minna, kuni ta nii kaugele läks? Teie teate väga hästi mispärast - sest et meie lootsime tööli-si nälja läbi ära wõita. Noh, kõik mis meie teinud oleme, on, et meie ühe naase ära oleme näljutanud!

Scantl. (peaaegu hüsteriliselt). Ma protesteerin, ma protesteerin! Mida olen inimesearmastaja mees - meie kõik oleme inimesearmastajad mehed!

Edgar (põlglikult). Meie inimesearmastusoga on kõik korras. On ainult meie ettekujutused, härä Scantlebury.

Wilder. Lollus! Minu ettekujutus on niisama häa kui Teie oma.

Edgar. Kui see nii on, siis ei ole ta mitte häa küllalt.

Wilder. Ma nägin seda ette ära!

Edgar. Mispärast Teie oma jalga siis vastu ei pannud!

Wilder. See oleks küll palju aidanud. (Ta waatab Anthony otsa).

Edgar. Kui Teie ja mina ja igauks siin meie hulgast, kes ütleb, et meie ettekujutus

nii hää on - -
Scantl. (segaselt). Seda ma kunagi ei ütelnud.
Edgar (ilma tähelepanemata) - - oleks oma ja-
 la vastu pannud, siis oleks asi juba hulga
 aja eest lõppenud ja selle waese naese
 elu ei oleks sedawiisi tema seest välja-
 pigistatud. Nii palju kui meie teame, võib
 terve tosin teisi naisi nälga suremas
 olla.

Scantl. Jumala pärast, mu härra, ärge seda sõna
 ühel - ühel Nõukogu koosolekul tarwita-
 ge; see on - see on kole.

Edgar. Ma saan seda tarwitama, härra Scantle-
 bury.

Scantl. Siis ei kuula ma Teie sõnu. Ma ei kuu-
 la mitte! See on mulle valus. (Katab oma
 kõrva kinni.)

Wanklin. Keegi meist ei ole asja korraldamise
 vastu, mahaarwatud Teie isa.

Edgar. Ma olen kindel, et kui osanikud teaksi-
 wad - -

Wanklin. Ma ei usu, et nende ettekujutus meie
 omast põrmugi parem on. Sest et ühel nae-
 sel juhtumisi nõrk süda on - -

Edgar. Sarnane woitlus leiab nõrga koha iga-
 ühe juures kätte. Seda teab iga laps. Kui
 see mitte selle kaalamurdwa politika pä-
 rast ei oleks olnud, siis ei oleks tal
 tarwis olnud sedawiisi surra, ja ei oleks
 kõike seda wiletsust, mida igäuks, kes loll
 ei ole, võib walitsemas näha.

(Kõige eelminewa wältusel on Anthony
 üksisilmi oma poja otsa waadanud; nüüd
 teeb ta liigutuse, nagu tahaks ta püsti
 tõusta, aga jääb istuma, kui Edgar uuesti
 räägib.)

Ma ei kaitse töölisi, ega iseennast, ega
 kedagi teist.

Wanklin. Wahest tuleb Teil seda teha! Surnu-
 keha ülewaatamise juures woiksid era-
 poolatud kaasatundjad wäga wastikuid asju
 ütelda. Meie ei tohi oma seisukorda sil-
 mist kaotada.

Scantl. (ilma et ta käed oma kõrwade päält ära oleks wotnud). Surnukeha ülewaatajad! Ei, ei, ega see ometi sarnane juhtumine ei ole?

Edgar. Mul on argtusest willand saanud.

Wanklin. Argтус on wastumeelne sona, härra Edgar Anthony. See näeb väga argtuse järele wälja, kui meie äkki tööliste nõudmistele järele anname, kui sarnane asi juhtub: meie peame ettewaatlilikud olema!

Wilder. Maidugi moista peame meie seda. Meil ei ole selle asja kohta mingisuguseid teateid, pääle kuulujutu. Oige tee on terwet asja Harness'i kätte anda, et ta seda meie nimel korraldaks; see on loomulik, sellele otsusele oleksime meie igatahes pidanud jõudma.

Scantl. (auulikul). Just nii! (Edgari poole pöbrates). Ja mis Teisse puutub, noorhär- ra, siis ei suuda ma küllalt mõjuwalt oma - oma wastikut tundmust selle wiisi kohta awaldada, kuidas Teie terwet asja käsitasite. Teie peaksite oma sonad tagasi wõtma? Näljutamisest, argdusest rääki- da! Seda silmas pidades, missugused meie wastod on! Teie enese isa mahaarwatud - oleme kõik ühel arwamisel, et see ainuke- ne oige politika on - häätahtluse poli- tika - see on äärmiselt korrawastane, äärmiselt kõlbmata, ja kõik, mis ma ütelda woin, on, et see - et see mulle walu tegi-

Edgar (kangekaelselt). Ma ei wota midagi ta- gasi. (Ta tahab parajasti rohkem ütelda, kui Scantlebury weel korra oma kõrwad kinni katab. Tench näitab äkki protokol- liraamatut. Koikides ärkab tundmus, et nad mitte harilikul wiisil asju ei ole aja- nud ja üks teise järele wotawad nad uuesti istet. Edgar üksi jääb jalule).

Wilder (ilnega, nagu katsuks ta midagi ära pühkida). Ma ei pane selle pääle rohku, mis noor härra Anthony ütles. Surnukeha ülewaatajad! See mõte on loll. Mina - mina

panen esimehe ettepanekule lisaks järgmise paranduse ette: et tüli otsekohese härra Simon Harness'i kätte korraldamiseks antaks, täna hommiku tema poolt tähendatud joontes. Kas keegi seda toetab? (Tench kirjutab raamatusse).

Wanklin. Mina toetan.

Wilder. Waga hää siis; ma palun esimeest seda Nouukogule ette panna.

Anthony (raske ohkamisega - aeglaselt). Meid on ootamata kallale tungimise ohwriks tehtud. (Ironilise põlgusega ümberwaadates Wilder'i ja Scantlebury otsa). Ma võtan seda oma oladele. Ma olen seitsekümmend kuus aastat wana. Ma olen selle aktsiaühisuse esimees olnud tema asutamisest saadik kolmkümmend kaks aastat tagasi. Ma olen näinud kuidas häid ja halbu aruandeid läbiwiidi. Minu ühendus temaga algas sel aastal, kui see noormees sündis. (Edgar laseb oma pää alla wajuda. Anthony räägib edasi, oma toolist kramp-likult kinni hoides). Wiiekümne aasta jooksul on mul "töölistega" tegemist olnud; alati olen ma nendega wõitlusesse astunud, aga weel kunagi ei ole ma lüüa saanud. Neli korda olen ma selle aktsiaühisuse tööliste vastu wõidelnud ja neli korda olen ma neid löönud. Üteldi, ma ei olewat enam see mees, kes ma olin. (Ta waatab Wilder'i otsa). Olgu lugu sellega kuidas tahes, ma olen meheks küllalt, et oma lipule truuks jääda. (Ta hää läheb tugewanaks. Nouukoguliikmed awaldawad igaüks oma wiisi, missugune suur mõju tema sõnadel nende pääle on). Tööliste vastu on oiglaselt talitatud, neil oliwad auusad palgad, meie oleme alati walmis olnud, nende kaebusi kuulama. Tõendati, et ajad on muutunud; kui see nii oleks, siis ei ole mina nendega ühes muutunud. Ei mõtlegi muutuda. Tõendati, et peremehed ja tööliised ühesugused on! Heri! Mäjas võib ainult üks

peremees olla! Kus kaks meest kokku puu-
 tuwad, sääl walitseb tublim. Tõendati, et
 kapitalil ja tööil needsamad huwid on. Lo-
 ri! Nende huwid lähewad üksteisest nii
 kaugele lahku nagu põhjanaba lõunanabast.
 Tõendati, et nõukogu ainult osa ühest
 masinast on. Lori! Meie oleme see masin;
 tema pääaju ja tema lihaksed; meie asi on
 juhtida ja otsustada, mida tegema peab ja
 seda teha ilma kartuseta ja ilma, et meie
 kellegi käest kiitust ootaksime. Kartus
 tööliste ees! Kartus osanikkude ees! Ennem
 kui ma sarnane olen, loodan ma surra. Ta
peatab ja oma poja pilkusi trehwates
räägib ta edasi). On ainult üks tee, kui-
 das "töölistega" ümber käia - raudse
 käega. See poole otsaga toimetus, selle
 poole otsaga kumbed on meile koike
 seda käele toonud. Tundmused ja pehmus ja
 mida see noormees kahtlemata oma ühis-
 elupoliitikaks tahaks kutsuda. Peab taga-
 järgede pääle mõtlema! Need kesksuisuse
 tundmused, ehk sotsialism, ehk mis ta
 iganes on, see on mäda! Peremehed on pere-
 meh, töölistel on töölistel! Andke ühele
 nõudmisele järele ja nad panewad Teile
 kuus teist ette. Nad on (mõrudalt vihaseilt
naeratades) Oliver Twist'i taolised, kes
 rohkem küsiwad. Oleksin mina nende asemel,
 oleksin mina niisamasugune. Aga ma ei ole
 mitte nende asemel. Pango minu sonu tähole:
 kui Teie siin olete järele andnud, leiata
 ühel ilusal hommikul, et Teie maast oma
 jalgade all olete lahkunud ja sügawasti
 pankroti mülkas seisate; ja Teiega ühes on
 selles mülkas needsamad mehed rabelemas,
 kellele Teie järele andsite. Mind süüdis-
 tati, ma olewat käskiw hirmuwalitseja, kes
 ainult oma uhkuse pääle mõtlewat - ma
 mõtlen selle maa tulewiku pääle, mida se-
 gaduse mustad weed ähwardawad, mida toore
 rahwahulkad walitsus ähwardab ja koik
 muu weel, mida ma ette ära näha ei suuda.

Kui ma seda kuidagi wiisi oma ülespidamise läbi aitaksin meile kaela tuua, siis häbeneksin ma oma ametiwendadele näkku waadata. (Anthony waatab üksisilmi oma ette, nagu millegi otsa, mida ta näha ei suuda; walitseb täieline waikus. Frost tulob eeskojast sisse, ja kõik pääle Anthony waatawad rahutult ümber tema peole) Frost (oma peremehele). Töölised on siin, armuline härra. (Anthony teeb minemasastmise liigutuse). Kas pean ma neid sisse tooma, armuline härra?

Anth. Oota! (Frost läheb wälja, Anthony pöörab ümber, et oma pojale näkku waadata). Ma tulen nüüd kallalätungimise juurde, mis minu pääle ette woeti. (Edgar jääb paluwa liigutuse järele, liigutamata, wähe alla lastud pääga). Üks naene on surnud. Muile üteldakse, et tema weri minu käte küljes olewat; muile üteldakse, et minu käte küljes olewat teiste naeste ja laste nälginine ja kannatused.

Edgar. Ma ütlesin "meie käte küljes", mu härra.

Anth. See on ükskõik. (Ta hääli paisub tugewamaks ja tugewamaks ja ta tundmused tungiwad ikka enam ja enam nähtawale). Ma ei tea mitte, kas see minu süüd on, kui minu wastane auusas woitluses, mida mitte mina ei otsinud, kannatab. Kui mina tema jalga alla langen - nagu ma langeda woiksin - ei kaeba ma mitte. Seda oleks minul oodata - ja seda - temal. Ma ei wõi, nagu ma küll tahaksin, töölisi nende naestest ja lastest lahutada. Auus woitlus on auus woitlus! Oppigu nemad mõtlema enne kui nad tüli neriwad!

Edgar. (tasasel häälel). On see aga ka auus woitlus, isa? Waata nende päate ja waata meie pääle! Kõndel on ainult see üksainus sojariist!

Anth. (wihaselt). Ja Teie olete küllalt nõrka-de polwedega, et neid õpetada, kuidas seda

tarwitada! See näib meie päewil meeste mood olewat, oma waenlase poole lüüa. Mina ei ole seda kunsti õppinud. Kas on see minu süüd, et nemad ka oma ametiühisusega tülli läksiwad?

Edgar. On midagi olemas nagu halastus.

Anth. Ja õigus käib temast ette.

Edgar. Mis ühe silmis õigus on, mu härra, on teise silmis ülekohus.

Anth. (allasurutud kirglusega). Teie süüdistate mind ülekohtus - selles, mis metsiku tooruseni ulatab - halastamata olekus -- (Edgar teeb liigutuse täis sügawat kokkumist - üleüldine hirmunud liikumine).

Wanklin. No, noh, esimees!

Anth. (wihase häälega). Need on minu enese poja sõnad, millest ma aru ei saa, ühe pehme touu sõnad.

(Üleüldine ümin. Kõige suurema waewaga woidab Anthony enese üle walitsemise tagasi).

Edgar (rahulikult). Ma ütlesin seda ise enese kohta ka, isa.

(Nad wahetawad üks teisega pika pilgu ja Anthony situtab oma kääe niisuguse liigutusega walja, nagu tahaks ta isiklikka tähendusi ära pünkida, siis paneb ta kääe wastu otsaesist wankudes nagu pööritaks tal pää. Liigutis tema poole. Anthony annab neile käega märku taganeda).

Anth. Enne kui ma selle paranduse noukogule hääletamiseks ette panen, on mul weel üks sõna ütelda. (Ta waatab näost näkku). Wõetakse ta wastu, siis tähendab see, et meie seda täita ei jaksa, mis meie teha püüdsime. See tähendab, et meie seda kohust ei jaksa täita, mida meie terwele kapitalile wõlgneme. See tähendab, et meie seda kohust ei jaksa täita, mida meie ise enestele wõlgneme. See tähendab, et meie alatise kallaletungimise märgilauaks oleme, millele meie niisama alatiselt alla peame andma. Ärge talitage walearwamise sunnil -

pistke seekord plehku ja ialgi ei saa Teie enam peatama! Teie olete sunnitud nagu karjakrantsid oma eneste tööliste piitsade eest põgenema. Kui sarnane see saatus on, mida Teie ihaldate, siis häälitate Teie selle paranduse poolt. (Ta waatab uuesti näost näkku, oma pilku lõpuks Edgari pääl peatades; kõik istuvad, silmad porandale pöörduvad. Anthony teeb liigutuse ja Tench ulatab talle raamatu kätte. Ta loeb). "Ettepanud härra Wilder'i poolt ja toetatud härra Wanklin'i poolt: "Et tööliste nõudmised otskohe härra Simon Harness'i kätte korraldamiseks antaks, nendes joontes, nagu täna hommiku tema poolt tähendati?" (Akki suure jõuga). Need, kes poolt on awaldagu seda nagu harilikult! (Ühe minuti jooksul ei liiguta ennast keegi; siis hoisawad Wilder ja Wanklin rutuliselt oma käed üles, just siis, kui Anthony rääkima tahab hakata, siis hoiab Scantlebury oma käe püsti ja lõpuks Edgar, kes oma pääd üles ei tõsta). Wastu? (Anthony tõstab oma enese käe üles. Selgel hääl!). Parandus on vastu võetud. Ma panen oma ameti selles nõukogus maha. (Surma vaikus. Anthony istub liigutamata, ta pää wajub aegamööda alla; akki ohkab ta sügawasti, nagu oleks terve tema elu temas üleskerkinud). Wiiskümmend aastat! Teie olete mind häbistanud, mu härrad. Tooge töölistes sisse! (Ta istub liigutamata, üksisilmi oma ette wahtides. Nõukoguliikmed astuwad rutuga kokku ja seisawad salgas. Tench kõneleb hirmunud wiisil eeskotta. Wilder wotab Wanklini kõrwale).

Wilder (rutuga). Mis peab nendele ütleva? Mis pärast ei ole Harness siin? Kas peaks meie töölistega läbirääkima, enne kui ta tuleb? Ma ei - -

Tench. Astuge sisse, palun.

(Thomas, Green, Bulgin ja Rons astuwad

sisse, kes reas väikesest lauast mööda sammuvad. Tench istub maha ja kirjutab. Koik silmad on Anthony pääle pööratud, kes ühtegi märki ei anna).

Wanklin (väikesese laua juurde sammudes, närvilise südamlikkusega). Noh, Thomas, kuidas nüüd olema peab? Missugune on Teie koosoleku tagajärg?

Rons. Sim Harness'i käes on meie vastus. Tema ütleb Teile, missugune ta on. Meie ootame teda. Tema räägib meie eest.

Wanklin. Kas tõesti, Thomas?

Thomas (tõgedalt). Jah. Roberts ei tule mitte, tema naene on surnud.

Scantl. Ja, jah! Naene naene! Ja, jah!

Frost (eeskojast sisseastudes). Härra Harness, armulise härra!

(Kui Harness sisseastub, läheb ta ära. Harness'il on tükk paberit käes ta teeb kumarduse nõukoguliikmete poole, nokutab pääga tööliste poole ja jääb väikesese laua taha toa keskpäigas seisma).

Harness. Tere õhtust, mu härrad.

(Tench, selle paberiga, mida ta oli kirjutanud, astub tema juurde, nad räägivad madalal häälel üks teisega).

Wilder. Meie ootasime Teid, Harness. Lopdan, et meie kuidagi wiisi - -

Frost (eeskojast sisseastudes). Roberts!

(Ta läheb ära. Roberts astub rutuga sisse ja seisatab üksisilmi Anthony otsa vaadates. Ta nägu on kokkukistud ja väna).

Roberts. Härra Anthony, ma kardan, ma olen vähe hiljaks jäänud, ma oleksin õigel ajal siin olnud, kui mitte - üht juhtumist - ei oleks olnud. (Tööliste poole). On midagi räägitud?

Thomas. Ei! Aga, mees, mis sundis Sind tulema?

Roberts. Mu härrad, Teie käkisite meid täna hommiku ära minna ja veel korra oma seisukorra üle järele mõtelda. Meie oleme ta

üle järele mõtelnud; meie oleme siin, et Teile tööliste wastust tuua. (Anthonyle). Minge tagasi Londonisse. Meil ei ole midagi Teie jaoks. Mitte täpiväärtgi ei vähenda meie oma nõudmisi, ega saa neid ka vähendada, enne kui kõik need nõudmised on täidetud.

(Anthony vastab talle otsa, ei räägi aga mitte. On liikumine tööliste keskel, nagu oleksivad nad kokkunud).

Harness, Roberts!

Roberts (vihaselt tema pääle pilku heites, siis Anthony pääle). On see Teile selge küllalt? On see lühidalt küllalt ja asjakohaselt? Teie eksisite arvamiseega, et meie kumardama tuleme. Teie võite wahest keha murda, aga Teie ei suuda waimu murda. Minge tagasi Londonisse, töölistel ei ole midagi Teie jaoks. (Rahutult peata-des, teeb ta sammu liikumata Anthony poole).

Edgar. Meil kõikidel on Teist kahju, Roberts, aga --

Roberts. Pidage oma kaastundmus omale, noor-mehe. Laske oma isa rääkida!

Harness (paberipoogen käes, väikese laua tagast rääkides). Roberts!

Roberts (Anthonyle, kirglike rõhuga). Mispärast Teie ei wasta?

Harness, Roberts!

Roberts (külmalt ümberpöörates). Mis on?

Harness (wäga tosiselt). Teie räägite ilma et Teie asjaolusid tunneksite, asjad on Teist mööda sammunud. (Ta annab Tenchile märku, kes nõukoguliikmeid käega kutsub. Nad kirjutawad ruttu tema tingimiste kopiale alla). Waadake seda mees! (Oma paberipoogeni püsti hoides). "Nõudmised täidetud, mahaarwatud need, mis masinistide ja ahjumeeste kohta käiwad. Kahokordne palk laupäewase ületöö eest. Öösine tööliste wahetamine nagu ta on." Nende tingimiste üle on kokkulepitud. Töölised

lähewad homme uuesti tööle. Streik on otsas.

Roberts (paberit lugedes ja tööliste poole pöörates. Nad kokkuwad tema eest tagasi, kõik pääle Rons'i, kes oma kohale jääb. Surma vaikusel). Teie olete mind maha jätnud? Ma seisän surmani Teie poolt; Teie ootasite seda, et mind üksi jätta! Töölised wastawad, kõik üheskoos rääkides).

Rons. See on wale!

Thomas. Teie olete wäljakannatamata, mees.

Bulgin (tasaselt). Pidage louad!

Roberts. Teie ootasite seda!

Harness (nouukoguliikmete tingimiste kopiaid wõttes ja oma kopiaid Tench'i kätte ulatades). Küllalt, mened. Minge parem. (Töölised lähewad wankudes, jalgu wadades, kohmetult minema).

Wilder (tasasel, närwilisel häälel). Ma arwah, nüüd ei ole enam põhjust jääda. (Ta läheb teistele ukse juurde järele). Ma katsun weel selle rongi pääle pääseda! Tulete, Scantlebury?

Scantl. (Wankliniga ühes järele minnes). Ja, jah, oodake mind. (Ta seisatab, kuna Roberts räägib).

Roberts (Anthonyle). Aga Teie ei ole nendele tingimistele allakirjutanud! Nad ei woi ilma oma esimeheta tingimisi teha! Teie ei kirjutaks ilmasgi nendele tingimistele alla! (Anthony waatab temale otsa, ilma et ta räägiks). Arge ütelge, et Teie seda tegite! Jumala pärast! (Kirglise hüüdega). Ma lootsin Teie pääle!

Harness (nouukoguliikmete tingimiste kopiaid wäljasikutades). Nouukogu on alla kirjutanud!

(Roberts waatab nürida pilguga allkirjade pääle - kisub paberi tema käest ja katab oma silmad kiinni).

Scantl. (kätt suu ette hoides Tenchile). Waadake esimehe järele! Ta ei ole terwe; ta

ei ole terve - ta ei ole pruukosti söö-
 nud. Kui naeste ja laste hääks moni kapi-
 tal asutatakse, siis andke mind ka üles -
 kahekümne aelaga. (Ta läheb segaselt ja
 rutuga välja; Wanklin, kes üksisilmi, tom-
 bustega näos, Roberts'i ja Anthony otsa
 oli waandanud, läheb talle järele. Edgar
 jääb sohwa pääle istuma, maha waadates;
 Tench pöörab kirjutuselaaua juurde tagasi
 ja kirjutab oma protokolliraamatusse.
 Harness seisab wäikese laua juures, wäga
 tosiselt Roberts'i waadeldes).

Roberts. Teie ei ole siis enam kauemini selle
 aktsiaühisuse esimees! (Poolhullult naerma
 pahwatades). Ah, ha - ah, ha, ha! Nad jätsiwad
 Teid üksi - jätsiwad oma esimehe üksi.
 Ah, - ha - ha! (Äkki koleda rahuga). Nii -
 on nad siis meist mõlematest wõitu saa-
 nud, härra Anthony?

(Enid ruttab kahepoolega ukse kaudu
 sisse, ta tuleb ruttu oma isa juurde ja
 kumardab tema üle).

Harness (otte talle ja oma käed Roberts'i
 käikse pääle pannes). Häbi, Roberts! Minge
 rahulikult koju, mees; minge koju!

Roberts (oma käewart ära kiskudes). Koju?

(Kokku wajudes - sesinal). Koju!

Enid (rahulikult oma isale). Tule ära, kallis!

Tule oma tuppa!

(Anthony tõuseb waawaga üles. Ta pöörab
 Roberts'i poole, kes talle otsa waatab.
 Nad seisawad mitu sekundit, terawal pil-
 gul üksteise otsa waadates; Anthony tõs-
 tab oma kätt, nagu tahaks ta terwitada,
 kuid laseb ta alla langeda. Roberts'i
 näo ilme muutub waenulikkuselt lugupi-
 damisele. Lugupidamise märgiks kumarda-
 wad nad pääd. Anthony pöörab ümber ja
 sammub aeglaselt eesriidega ukse poole.
 Äkki wängub ta, nagu hakkaks ta kukkuma,
 toibub uuesti ja Enid ja Edgar, kes läbi
 toa tema poole ruttas, aitawad teda wäl-
 ja. Roberts jääb mitmeks sekundiks lii-

gutamata paigale üksisilmi ja terawalt Anthonyle järelvaadates, siis läheb ta eeskotta välja).

Tench (Harness'ile lähenedes). Suur koorem on mu südame päält ära, härra Harness! Aga missugune piinlik etendus, mu härra! (Ta pühib oma otsaesist) Harness kahwatu ja kindel waatab wihase, pooliku naeratusega wabisewat Tench'i). Koik oli nii äge! Mis tahtis ta sellega ütelda: "meist mõlematest wõitu saanud?" Kui ta oma naese on kactanud, waene poiss, siis ei oleks ta sedawiisi esimehena rääkima pidanud!

Harness. Üks naene surnud ja kaks kõige paremat meest mõlemad murtud!

(Underwood astub äkki sisse).

Tench (Harness'ile otsa wahtides - äkki ärritatult). Kas teate, - mu härra - need tingimised, nad on karwapäält needsamad, mida meie üheskoos kokkuseadsime, Toie ja mina, ja mida meie mõlematele pooltele ette panime, enne kui wõitlus algas? Koik see - kõik see - ja - mis jaoks?

Harness (aeglasel wihasel häälel). See on ju, kus see nali algab!

(Underwood teeb hääkskiitwa liigutuse, ilma et ta ükselt kõrwale pööraks).

E e s r i e l a n g e b.

